

**“EDUCAR EN
PARTICIPACIÓ”**
DOSSIER DEL PROFESSORAT

“MOSTRA”

ASSIGNATURA «EDUCAR EN PARTICIPACIÓ»

Dossier del professorat

Coordinació general: Fidel González.

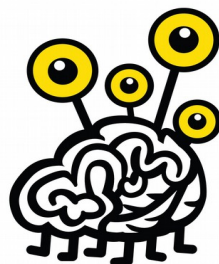
Redacció i elaboració: Aida Mestres, Beatriz Maín, Fidel González.

Coordinació de l'edició del curs 2016-2017: Victor Ayores i Roser Vime.

Dinamització de l'edició del curs 2016-2017: Francisco Fernandez.

Projecte desenvolupat per:

Casals de Joves de Catalunya
Independència, 357, baixos
08026 Barcelona
tlf: 93 601 16 16
casaldejoves@casaldejoves.org
www.casaldejoves.org

**CASALS
DE JOVES
DE CATALUNYA**

Llicència:

 creative
commons

ÍNDEX

1. Presentació i introducció.....	5
2. Línia argumental.....	11
3. Finalitats i objectius.....	19
4. Metodologia.....	23
5. Estructura i temporalització.....	27
6. Sistemes d'avaluació.....	33
7. Unitats didàctiques.....	43
8. Activitats.....	47
Unitat didàctica 1. Qui som?.....	49
Unitat didàctica 2. Com som?.....	55
Unitat didàctica 3. Què volem?.....	65
Unitat didàctica 4. Anàlisi de les necessitats del grup.....	71
Unitat didàctica 5. Avaluació de seguiment.....	92
Unitat didàctica 6a: planifiquem i organitzem-nos.....	96
Unitat didàctica 7. Com podem implicar-nos?.....	102
Unitat didàctica 6b: planifiquem i organitzem-nos.....	116
Unitat didàctica 8. Incidència social (del pla local al pla global).....	122
Unitat didàctica 9. Mecanismes d'avaluació.....	126
9. Recursos didàctics.....	136

1. PRESENTACIÓ I INTRODUCCIÓ

Presentació

Comenceu a llegir una proposta de treball dels continguts de l'assignatura «Educar en participació» adreçada a l'alumnat de segon cicle d'educació secundària (ESO), amb la pretensió que aquesta sigui una bona eina per donar a conèixer i fomentar aquells elements necessaris de participació i alhora ens permeti donar pautes i espais per reconèixer que el col·lectiu a qui va adreçada aquesta iniciativa són ciutadanes i ciutadans responsables i compromesos amb el seu entorn.

El document que teniu a les vostres mans està dividit en diferents apartats:

- *Línia argumental* - argumentació del perquè és important i necessari treballar aspectes de participació i ciutadania i quins són els continguts bàsics, el pal de paller, que desenvoluparem al llarg de l'assignatura.
- *Finalitats i objectius* - què pretenem aconseguir, tant siguin coneixements i continguts concrets, com competències bàsiques.
- *Metodologia* - com ho farem; què ens cal tenir present, quines estratègies utilitzarem i quins seran els recursos que ens facilitaran poder dur a terme la nostra tasca com a agents educatius dins l'aula.
- *Estructura i temporalització* - esquema del plantejament de treball, amb una petita explicació de cadascuna de les parts en què es divideix l'assignatura i la divisió d'unitats didàctiques.
- *Sistemes d'avaluació* - detall de les eines i instruments d'avaluació, tant de l'alumnat com del conjunt de l'assignatura.
- *Unitats didàctiques i activitats* - detall i explicació de cadascuna de les unitats didàctiques i les corresponents activitats de treball.
- *Recursos didàctics* - documentació complementària que hem tingut en compte per la realització de l'optativa alhora que ens pot ajudar a cercar nous recursos per complimentar la nostra tasca educativa.

Com a complement d'aquest document hi ha el dossier de treball de l'alumnat on hi ha tot el material necessari (continguts, guions, fitxes i lectures) per a la realització i seguiment de la pròpia assignatura. Aquest és un dossier pensat per anar complimentant al llarg de les sessions i així disposar del recull de la feina feta un cop finalitzem la formació.

Abans d'entrar en matèria, ens cal veure i analitzar d'on ve aquesta voluntat de fomentar l'interès dels joves pels afers col·lectius i acompanyar-los en l'aprenentatge de la participació social.

Introducció

Aquest projecte sorgeix com una prova pilot realitzada durant els cursos 2006-2007 i 2007-2008 als dos IES de Barberà del Vallès i realitzada en col·laboració entre l'Associació de Casals i Grups de Joves de Catalunya i l'Ajuntament de Barberà del Vallès.

El nivell de participació i implicació social no només està estancat, sinó que representa un baix percentatge de la població, dels més baixos d'Europa. És per això que calen iniciatives que fomentin la presa de consciència de la condició de ciutadà, dels seus drets i deures, per tal d'incrementar el nivell d'implicació en els afers col·lectius.

La participació és un dels principals indicadors del sistema democràtic. És en aquest sentit, que l'Estatut de Catalunya estableix el dret "a participar en condicions d'igualtat en els afers públics de Catalunya, de manera directa o bé per mitjà de representants" (art. 29), i l'obligació per part dels poders públics de promoure "la participació social en l'elaboració, la prestació i l'avaluació de les polítiques públiques", així com la participació "individual i associativa en els àmbits cívic, social, cultural, econòmic i polític" en base als "principis de pluralisme, lliure iniciativa i autonomia" (art.43).

La participació ha d'estar present en els diferents espais socials, a la feina, al barri, a l'escola.... I aquesta última, com a un dels principals agents educatius, pot i ha de jugar un paper important en l'aprenentatge dels valors. En aquesta línia, la LOE (i que les propostes de modificació de la LOMCE no contradiu), entre els seus principis, contempla "La transmissió de valors que afavoreixin la responsabilitat i la ciutadania democràtica". Així com "l'educació per la prevenció de conflictes i per la resolució pacífica dels mateixos"(art.1). En les finalitats de l'educació ens concreta que "la preparació per a l'exercici de la ciutadania i per a la participació activa en la vida econòmica, social, cultural, amb actitud crítica i responsable" (art. 2). I pel que fa als objectius, la LOE planteja per l'ensenyament obligatori de secundària que els alumnes han d'"assumir responsablement els seus deures, conèixer i exercir els seus drets en el respecte vers els demés", així com "desenvolupar l'esperit emprenedor i la confiança en un mateix, la participació i el sentit crític"(art.23).

Des del món local, des de la societat i des de l'escola, volem promoure els valors de la ciutadania i la participació. La ciutadania no es pot entendre com un estatus, sinó com un comportament actiu vers la societat. La participació és l'instrument per exercir la ciutadania.

Una ciutadania dinàmica i en constant revisió, una forma de relacionar-se en societat i de formar-ne part, com un element actiu de l'espai públic. La ciutadania és la peça angular d'una democràcia que es troba en constant reconstrucció i redefinició.

La ciutadania i la seva concepció de la participació suposa entendre una altra forma d'educar i socialitzar els infants i els joves. Cal implementar programes i projectes que puguin mostrar i fomentar els espais de participació, així com encetar processos educatius per tal d'establir un veritable motor de canvi, de transformació cap a una societat inclusiva, on hi hagi una ciutadania activa, participativa i igualment responsable d'allò anomenat "espai públic".

Sens dubte l'educació per a la participació, suposa afegir un graó en les posicions pedagògiques de l'educació, per tal d'incloure la participació en aquest món de l'educació en valors. Es fa poc comprensible entendre la participació des d'una visió que no inclogui valors com la llibertat, la responsabilitat, el civisme o la tolerància, o actituds tals com el treball en equip, la negociació o la comunicació.

És doncs la participació un aspecte altament educable que ens endinsa en aspectes tan pluridisciplinars com son l'educació en valors, el coneixement del teixit social o les habilitats socials. Ponderar uns aspectes o uns altres per tal de donar resposta a una major necessitat o demanda és un element que difícilment pot establir-se a priori.

Els processos de participació i les experiències sobre educació per a la participació, es troben tot just en el seu naixement, sense que aquest fet suposi renunciar a certes concepcions sobre el que ens agradaria que fos la participació, però amb la certesa que els processos, plans i espais de participació es troben en una dinàmica evolutiva, és a dir, es dirigeixen cap a la consolidació i millora d'aquests.

La necessitat de donar resposta a l'exponencial complexitat de la nostra societat suposa que les administracions locals hagin de crear i promoure espais on la ciutadania i els col·lectius i associacions, puguin assolir un rang de presa de decisions més ampli, és a dir, amb un increment de la implicació de la ciutadania en les decisions. Aquest fet suposa un canvi de paradigma, sovint difícil d'ubicar en unes coordenades comunes per tots i totes doncs els conceptes de decisió, participació, implicació o responsabilitat, no preveuen una concepció universal.

Aprendre a participar vol dir necessàriament participar, és a dir, informar-se, prendre part, posicionar-se, construir, implicar-se i criticar, però igualment comprendre i escoltar, col·laborar i conèixer el punt de partida i quins son els espais socials i institucionals per participar.

Participar és prendre consciència que un individu forma part d'una col·lectivitat, i aquesta col·lectivitat necessita, l'opinió de cada un dels seus membres per poder decidir el camí que ha de marcar, però també necessita del seu esforç per tal de construir-la. I és que en una comunitat, tothom rep, però tothom aporta. Aquesta aportació és la participació.

A participar s'aprèn participant. La participació és una actitud, una manera de fer. És per tant amb el desenvolupament d'aquesta habilitat (la seva pràctica) que cada individu va perfilant la seva manera de participar, adquirint habilitats i coneixements que li permetran exercir-la amb plenitud. La participació no es pot transmetre teòricament, s'ha d'interioritzar. I és aquí on trobem un dels principals factors de la manca de consciència de ciutadania activa (els ciutadans i les ciutadanes que participen) que identifica la societat d'avui.

La comunicació i el diàleg entre les persones són els pilars constructors dels processos de participació, és per això que la participació suposa la manifestació d'unes determinades necessitats, inquietuds o simplement desitjos, dels individus amb el fi que siguin escoltades i recollides per altres persones. És per tant una construcció que va de la voluntat personal o les inquietuds i necessitats individuals a les voluntats i necessitats grupals,

creades a través del diàleg i la comunicació interpersonal.

Iniciarem l'aprenentatge a partir dels aspectes més personals de cada alumne, com participa a casa, a l'escola, o simplement quins són els seus desitjos i les seves propostes més pròpies sobre el món i la ciutat que l'envolta. Així es com el procés avança cap a estrats més socials, els quals necessiten que hi siguin presents un seguit de competències més transversals, com ara l'assertivitat, l'escolta activa o la negociació. Tot el procés preveu una constant retroalimentació de cada moment viscut, doncs a partir de la relació amb els companys i companyes, l'alumnat es qüestionarà i plantejarà quin és el seu nivell d'implicació i participació en el seu entorn, tant a nivell individual com col·lectivament.

2. LÍNIA ARGUMENTAL

El concepte de ciutadania i participació

- Què és participar?
- A participar s'aprèn participant
- Què cal per participar?
 - a. Voler, saber, poder
 - b. Fases de la participació
- Diferents nivells de participació
 - a. Graus de participació
 - b. Escala de participació
 - c. Individual versus col·lectiva
- Construcció pedagògica de la participació

a. Què és participar?

Existeixen diferents elements i condicionants que ens afecten en la nostra vida diària i marquen les nostres opcions de desenvolupament social, econòmic, laboral...

Aquests elements són comuns a la col·lectivitat, sigui quina sigui: l'escala veïnal, la gent de l'escola, els companys de feina, la totalitat de veïns del municipi, els habitants d'un país...

- Depenent de la política d'un país, dels seus recursos, de la seva història, etc; els seus habitants tindran una sanitat o una altra, un transport públic o un altre, uns sous més alts o més baixos, més o menys atur, un tipus d'escola o una altra...
- Al mercat laboral, depenent del tipus d'empresa, de les característiques de l'empresari, de l'existència o no de sindicats i de la resta de companys, tindrem unes condicions i ambient laboral diferents.
- Als centres d'ensenyament, depenent dels recursos que hi destini l'administració, depenent de la directiva, de la totalitat del professorat, de l'existència o no d'associació de pares i mares, etc; tindrem una o altra proposta educativa.

Aquests condicionants no són estàtics: han estat creats i modificats al llarg del temps. És, per tant, una construcció social que pot evolucionar i transformar-se des dels diferents espais. L'establiment d'un estat en règim de democràcia permet transformar tots aquests condicionants des de tots els espais possibles, sense que aquest fet impliqui il·legalitat o s'hagi de defensar de forma clandestina. L'elecció dels càrrecs polítics possibilita que la ciutadania posi en clau institucional les seves pròpies idees de com la societat i els seus condicionants han de ser transformats. Així mateix la democràcia permet el sorgiment de col·lectius associats que esdevenen actors transformadors de forma activa des de la dimensió social.

Malgrat això, el desplegament de la democràcia es troba en un procés continu, lluny d'erigir-se com una finalitat acabada i perfeccionada, la democràcia suposa aprofundir en ella mateixa, consolidant, modificant espais existents o creant-ne de nous:

- La consolidació i/o creació de diferents espais formals en l'àmbit de l'administració de representació: consells consultius, espais de negociació, consultes ciutadanes, referèndums...
- La creació i foment d'espais informals de representació.
- El foment i suport del poder no institucional: l'organització de la societat com a estructura autònoma per al desenvolupament d'iniciatives civils, l'associacionisme.
- La manera de fer dels representants: oberts a les diferents realitats socials i adaptables a la canviant realitat. Amb una real predisposició de servei a la societat.

És per això que ara cal treballar d'una manera integral:

- Creant espais de representació.
- Obrint els espais de decisió.
- Motivant a interessar-se pels afers col·lectius i ha assumir responsabilitats.
- Canviant les estructures i els mètodes de treball dels espais i canals de decisió, representació.
- Formant en la cultura participativa.

Si existeixen condicionants que marquen el nostre desenvolupament com a persona i les nostres relacions interpersonals, i si aquests condicionants es poden canviar, la única manera de fer-ho, és involucrant-nos en la definició, construcció, modificació i en cas de ser necessari, en l'eliminació d'aquests. I d'això, se'n diu participar.

Participar és prendre consciència que formem part d'una col·lectivitat, i per tant ens cal conèixer quin és el nostre entorn, com està configurat, per poder-lo sentir com a propi i fer-nos corresponsables dels afers que afecten al conjunt. I és que en una comunitat, tothom rep, però tothom aporta. Aquesta aportació és la participació.

Podem afirmar que sense participació no hi ha democràcia, i quanta més participació hi hagi, més avançada serà la democràcia. I és que si volem crear una societat democràtica on puguem créixer (com a societat i com a persones) la única manera és implicar-nos en els afer públics, que no són altra cosa que els nostres afers. Si nosaltres formem part de la societat, els assumptes de la societat són els nostres assumptes.

b. A participar s'aprèn participant

A participar s'aprèn participant. La participació és un mitjà i un valor en si mateix, per tant el dret a participar s'ha de conèixer a la vegada que hem de garantir unes condicions mínimes per exercir-lo. No podem pretendre que primer aprenem la teoria del què és participar i, de sobte, ens adonem que ja sabem participar. La participació va molt més enllà, és una actitud, una manera de fer. És per tant amb el desenvolupament d'aquesta habilitat (la seva

pràctica) que cada individu va perfilant la seva manera de participar, adquirint habilitats i coneixements que li permetran exercir-la amb plenitud.

La societat “sense obligacions” en què vivim és sovint obra d’un model de desenvolupament econòmic que indueix a la delegació constant de moltes de les qüestions quotidianes, de forma que la població juvenil creix i es desenvolupa en un marc social excessivament assistencial, de forma que la implicació ni emotiva ni social ni política obra els seus efectes. Hom no pot dir que cap persona neix amb una vocació o un propòsit específic de participar, la participació i la motivació per prendre part en els assumptes públics son el recull d’un seguit d’experiències i vivències per part de la persona que la fan susceptible de voler expressar-se i participar, de voler implicar-se en l’esfera social i pública.

La realitat social i els condicionants d’allò que volem transmetre (ciutadania activa) fan que pel moment s’hagi de ser prudent en esperar alts índexs de participació a curt termini per moltes actuacions que es facin. Com en tot procés d’aprenentatge, aquest s’ha de plantejar a través d’una gran inversió i d’una dedicació significativa de recursos i esforços durant un llarg període de temps. L’educació, i en aquest cas l’educació en valors (ciutadania activa) és una inversió a mig i llarg termini.

c. Què cal per participar?

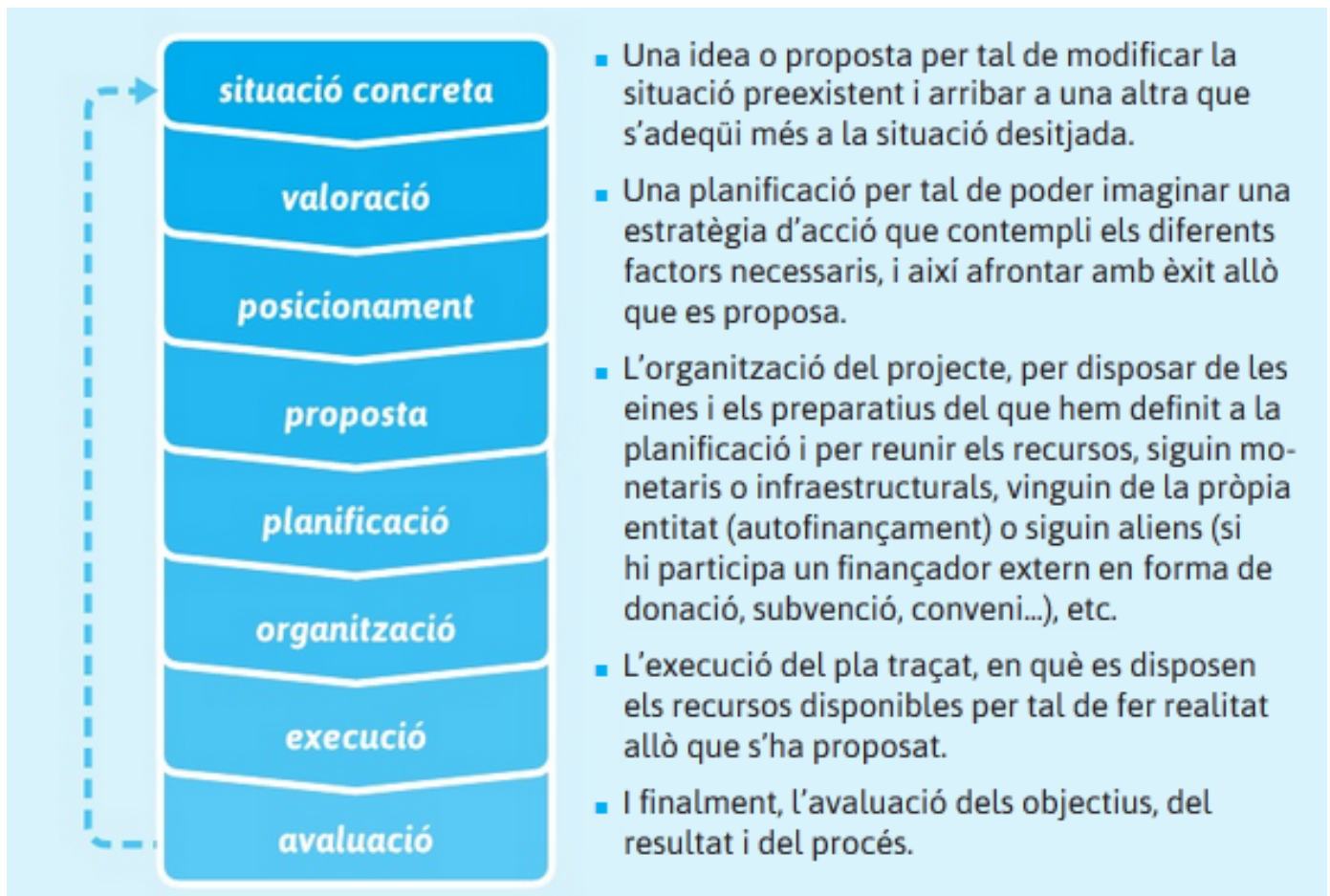
Com s’ha anotat anteriorment, quan estem parlant de democràcia, ens referim a un sistema social que aposta per l’accessibilitat de la totalitat del col·lectiu a les decisions que els afecten. I d’això és el que en diem participació. I aquesta participació, per tal que sigui efectiva, ha de tenir uns mínims elements:

- Que es basi en l’assumpció de la responsabilitat que cada individu de la comunitat té sobre el sosteniment d’aquesta.
- Que disposi de les condicions mínimes per tal d’exercir-la.
- Que sigui estable.
- Que tingui la capacitat per tal de construir la societat que volem.
- Que sigui plena (veure les fases de la participació), o almenys hi hagi l’opció i condicions per estar present en plenitud.

Per a participar s’han de donar tres condicions: voler, poder i saber. La primera recull la inquietud de la persona per incidir en la vida pública, Ara bé, per molt que vulguem, si no hi ha espais reals de participació, aquesta voluntat es pot veure frustrada, tot i que sovint molts col·lectius o persones individuals després de molts anys d’implicació aconseguen crear els espais de participació, bé sigui a nivell institucional, bé sigui en la xarxa social. És per això que s’ha de poder participar, s’han de crear espais de participació, i això es tradueix en que l’administració ha de codecidir amb la ciutadania el futur d’aquesta, s’han de crear associacions, s’ha d’ajudar a les diferents plataformes participatives. A participar, com a tot, s’ha d’aprendre i s’ha de fer participant, per tant, estem parlant d’un procés d’aprenentatge, i com a tot procés d’aprenentatge, s’ha

d'anar del menys a més.

Les persones han de disposar de la possibilitat i capacitat per estar presents en cada una de les fases que intervenen en la construcció social, sovint certs condicionants personals o grupals, posen molts obstacles en la implicació per part de la ciutadania en totes aquestes fases: falta d'espais físics, falta de temps, falta de recursos... tots dèficits que amb la flexibilització de les administracions i la incorporació de nous elements de comunicació poden ajudar a minvar molts dels obstacles de la ciutadania.

Partim de la base que tothom té un plantejament de vida, un ideari. Per molt simple, complex o més o menys desenvolupat i/o estructurat, tothom reacciona davant d'una situació i ho fa en base al seu posicionament ideològic. Per tant, davant d'una **situació concreta** (la guerra de l'Iraq, la proposta de modificació de l'estatut de Catalunya, però també la situació laboral, l'estat de la cultura, la situació de les dones, de l'ensenyament, la convivència a l'escala de veïns, etc) tothom té la capacitat de fer un anàlisi, una altra cosa és que la gent no ho consideri oportú o prioritari i dediqui els seus pensaments a altres qüestions, donada la falta de motivació.

D'aquest anàlisi de qualsevol realitat, en sortirà una lectura d'una situació que contrastada amb la ideologia de l'individu en sortirà un **posicionament**, en concordança i de suport a la situació analitzada, o contrària a aquesta. Depenent de la diferent opinió sobre la situació analitzada, el seu posicionament podrà ser més tolerable o menys. En aquest segon cas, caldrà una **proposta** per tal de pal·liar o modificar aquesta situació, i arribar a una

altra que s'adeqüi més amb el nostre ideal social. Aquesta proposta necessita d'una **planificació** per fer tal de poder imaginar mentalment una estratègia d'acció que contempli els diferents factors necessaris, i així afrontar amb èxit allò que ens proposem. Una vegada planificat, caldrà treballar per disposar de les eines i de tot allò necessari, allò que ens ha de servir per aconseguir allò proposat. L'**organització**, serà aquells preparatius del que hem dibuixat a la planificació, i que ens permetran l'execució d'allò que ens vàrem proposar per transformar. Tot seguit, passem a l'**execució** del pla traçat, en què disposarem els recursos disponibles per tal de fer realitat allò que ens hem proposat. Tot aquest procés ens dona una altra realitat, el que ens torna una altra vegada a l'inici del procés, fent una nova lectura de la situació, contrastar-la amb el nostre corpus ideològic..... això, juntament amb l'anàlisi de l'assoliment dels objectius i del procés per tal d'assolir-los, és la **avaluació**.

d. Diferents nivells de participació

Hi ha moltes maneres de participar i totes tenen la seva lògica i el seu moment i no han de ser necessàriament excloents de la resta: opinar en una xerrada, escriure una reclamació, manifestar-se, organitzar una activitat (per la comunitat), assumir un càrrec de responsabilitat en un associació, votar a les eleccions. Ara, no totes aquestes participacions tenen el mateix valor; si volem parlar de participació real, hem d'establir criteris qualitius. I és que hi ha escales de participació, que principalment tenen a veure amb la repercussió que aquestes accions tenen:

- Cap a l'exterior, la repercussió que té de cara a la societat, el que aquesta acció aporta.
- Envers un mateix: la repercussió que té aquesta participació en l'assumpció de responsabilitat i la implicació que ens requereix.

Aquesta última repercussió, es pot avaluar identificant les fases de la participació en que l'individu està present. Per tal que la participació es doni plenament, és necessari que l'individu participi de l'anàlisi de la realitat, la construcció del posicionament, de la proposta, de la planificació, execució i avaluació d'aquesta situació.

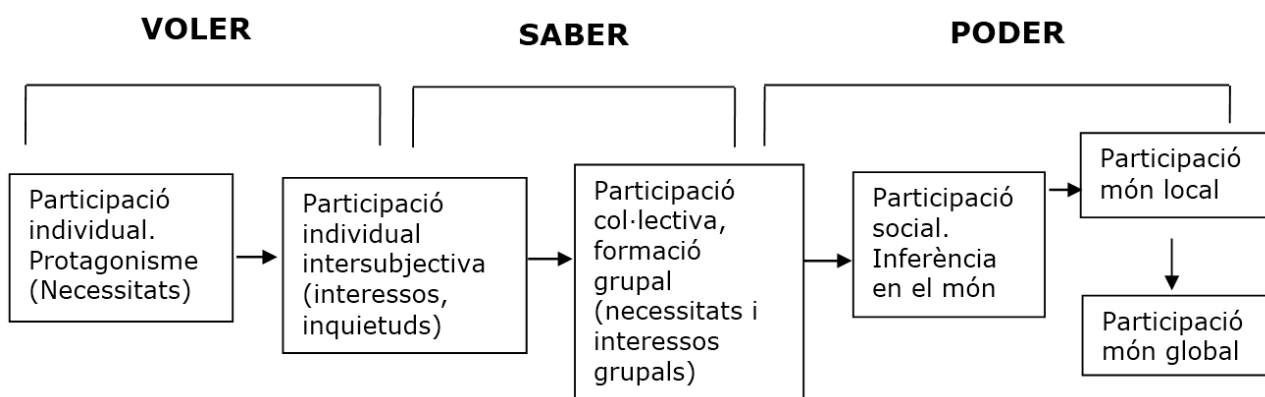
L'associacionisme és una de les màximes expressions participatives, ja que una estructura associativa permet exercir la participació (cal remetre's a la idea de "poder", ja que aquest "poder", pren la forma d'espais socials i de grups i col·lectius); i assegura la capacitat i oportunitat d'estar representat en cada una de les fases mencionades en el paràgraf anterior (anàlisi, posicionament, proposta, planificació, execució i avaluació).

e. Construcció pedagògica de la participació

Entenen l'aprenentatge de la participació com un espai de construcció individual de processos socials, processos on l'individu manifesta la seva presència, la seva veu i la resta de característiques que el fan singular i únic. Donat en un espai social d'interacció amb la resta d'individus, la participació esdevé de forma simultània un procés d'introspecció personal i un d'expansió

social, en contacte amb la resta d'individus. És d'aquesta forma com el subjecte incideix en una via personal per tal de ser part d'alguna cosa, és a dir, per participar.

A partir de la proposta de la triple dimensió de la participació es conclou com a proposta un model pedagògic, lineal i seqüenciat en fases o en moments, de forma que s'inicia l'aprenentatge a partir dels aspectes més personals de cada alumne, com participa a casa, a l'escola, o simplement quins són els seus desitjos i les seves propostes més pròpies sobre el món i la ciutat que l'envolta, així es com el procés avança cap a estrats més socials, els quals necessiten que hi siguin presents un seguit de competències més transversals, com ara l'assertivitat, l'escolta activa o la negociació. Tot el procés preveu una constant retroalimentació de les fases socials, doncs a partir de la relació amb els companys els alumnes es qüestionaran i plantejaran quin és el seu nivell d'implicació i participació en les diferents fases, tant les més individuals com les més personals.

És un model que possibilita un procés de construcció tant personal com grupal sense que la intervenció del docent es presenti com una eina de transcripció d'espais, sinó que a través del que podríem anomena l'espai personal d'expectatives que es vinculen a construccions del món i de la societat a partir dels estímuls que la societat i el medi on l'individu viu, processant aquests de forma que configuren el seu espai en la societat i el territori on viu.

3. FINALITATS I OBJECTIUS

Finalitats i objectius

Les competències per a la participació social i democràtica no s'adquireixen espontàniament sinó que s'han d'anar facilitant mitjançant l'adquisició de destreses i capacitats per a l'autonomia, el diàleg, la col·laboració i la corresponsabilitat.

En aquest sentit ens marquem unes finalitats i uns objectius que ens facilitin poder conèixer quina és la nostra realitat perquè un cop en fem un bon anàlisi identifiquem quines són les necessitats i interessos del conjunt de persones que formen part d'aquest entorn i així poder establir pautes de treball col·lectiu.

- **Despertar l'interès pels afers públic i per la seva vinculació en aquests.**
 - Conèixer els afers públics del territori
 - Conèixer els espais participatius existents al territori
- **Identificar i comprendre les necessitats i interessos personals i col·lectius**
 - Desenvolupar el reconeixement personal com un procés de construcció de la identitat pròpia
 - Crear un clima de confiança dins del grup
 - Ser conscient de la pertinença a un col·lectiu
 - Comprendre i conèixer l'altre punt de vista
 - Adquirir sentiments de pertinença grupal i d'unió
- **Dotar d'eines i habilitats socials per participar**
 - Desenvolupar eines de comunicació
 - Conèixer dinàmiques grupals
 - Crear espais d'experimentació
- **Fomentar la participació**
 - Conèixer l'estructura d'un procés participatiu
 - Conèixer com funciona l'associacionisme
 - Conèixer diversos espais de participació
- **Fomentar la responsabilitat en la construcció i desenvolupament de la comunitat**
 - Conèixer les associacions i entitats del municipi
 - Conèixer l'estructura, organització i desenvolupament de les accions grupals
 - Analitzar l'efecte del seu posicionament personal davant de la realitat existent
 - Estimular la vinculació amb els afers públics

4. METODOLOGIA

Metodologia

A nivell metodològic el nostre principal plantejament és que el conjunt d'alumnes, en la mesura del possible, siguin els protagonistes de l'aprenentatge, facilitant així el principi de participació activa. Haurem de tenir present quins són els seus coneixements previs sobre la temàtica a tractar, per poder concretar quins són els seus interessos i necessitats. D'aquesta manera esperem aconseguir un clima de confiança grupal i prou motivador perquè visquin tot el procés en primera persona, sentint-se participants d'un procés en el que elles i ells tenen la paraula.

La participació parteix de la individualitat de cada persona, entenent que cadascú ha tingut unes vivències i experiències diferents a la resta d'individus, alhora que a través de la comunicació i el diàleg entre les persones establim certs nivells de col·laboració entre uns i altres per definir un projecte comú. I aquest sentir-se membre d'un col·lectiu o comunitat és imprescindible, ja que la participació social es basa en el treball per un objectiu comú, de forma cooperativa. Per tant serà necessari establir un clima de consciència col·lectiva que estableixi unes bases comunes i unes maneres de fer com a grup perquè sentin com a pròpies les necessitats i interessos dels altres.

A participar s'aprèn participant, per tant és a partir de la pròpia experiència personal que podrem anar avançant cap a la construcció d'un discurs participatiu. A través de la vivència del quotidià, de la voluntat de voler conèixer i expressar-se, analitzarem cadascun dels moments i així poder donar nom als conceptes a treballar, alhora que ens facilitarà avançar en la implicació i compromís amb el procés educatiu.

Ara bé, abans d'iniciar el treball a l'aula ens cal tenir un bon coneixement de l'entorn on durem a terme l'experiència. Necessitarem fer un treball de recerca, des de conèixer l'àmbit concret d'intervenció (característiques, normativa del centre...) i les seves dinàmiques de funcionament, fins a la realitat del municipi (funcionament de l'administració, eines i espais adreçats a i per a la ciutadania, entitats i associacions...)

Si tenim present que el concepte de ciutadania recau en la definició de ciutadà com a membre actiu de la seva comunitat, cal que l'alumnat se senti còmode i concretem des d'un principi que la dinàmica establerta com a grup és fonamental pel bon funcionament, i que per aquest motiu cal tenir en compte la flexibilitat i dinamisme de la programació, per així garantir una formació molt dinàmica i activa. Ells i elles també són responsables del que farem.

Una de les eines que ens facilita aquesta idea és el treball en petits grups, ja que amb aquest format millora el sentiment de pertinença a una voluntat col·lectiva, la implicació es fa més latent i cadascun dels membres s'expressa, opina i debat amb més tranquil·litat i confiança. Si la totalitat d'un grup suposa més que la suma de les parts, caldrà entendre les relacions socials que hi ha dins d'un grup des de diferents perspectives, com la presa de decisions, la comunicació, la cooperació o la gestió i resolució de conflicte.

Una altra de les eines a utilitzar és el dinamisme de les sessions formatives, així canviarem les classes magistrals per la utilització de dinàmiques grupals, jocs de simulació... perquè a través de l'acció donem peu a la reflexió i posterior debat per així arribar a la formulació, concreció i entesa conjunta de

conceptes treballats. D'aquesta manera possibilitem l'expressió individual per arribar a la construcció de coneixement col·lectiu a través del treball de consens.

Reflexionar sobre una temàtica a partir de l'experimentació ens fa posicionar-nos individualment, fet que facilita arribar a treure una conclusió personal. I aquest posicionament individual ens fa prendre actituds més encertades per properes actuacions i/o vivències.

Amb aquest plantejament educatiu pretenem establir vincles de corresponsabilitat entre els diferents agents que intervenen dins de l'aula (referent educatiu i alumnat) i definir els compromisos que prenem conjuntament per afavorir un millor funcionament del quotidià i saber trobar solucions o respostes a les inquietuds o problemàtiques que vagin apareixent.

Així mateix cal que el professorat es presenti com un acompanyant del procés i una referent pel que fa a la coherència entre els objectius i la metodologia, alhora que estableixi en tot moment un clima de màxima obertura i negociació al voltant dels aspectes tant de l'assignatura com de la vida quotidiana. L'alumnat ha de veure en el referent educatiu una persona conseqüent entre els plantejaments teòrics i l'actitud que té vers elles i ells.

Els agents de l'entorn

Un dels elements imprescindibles per al bon funcionament d'aquesta assignatura és el treball en xarxa entre diferents agents que intervenen amb l'alumnat, ja sigui dins o fora de l'aula. Tal i com es menciona des de diferents perspectives en aquest propi dossier, generar xarxes és un element intrínsec a la participació. Només a través de la col·laboració de les persones, col·lectius i/o institucions, (sigui quin sigui el nivell de l'agent) es poden afrontar els reptes col·lectius. Així, per a la realització de l'assignatura es requerirà el treball en xarxa de diferents agents, el que els permetrà abordar el projecte de manera integral. Cada agent tindrà un paper clau. L'Administració, la societat civil organitzada, els educadors i les educadores, els agents interns i externs de l'entorn on es realitza el projecte; han de treballar conjuntament, cada un des de la seva perspectiva. Aquest treball conjunt ha de permetre poder donar resposta als requisits del projecte, i també ha de permetre disposar de la capacitat per a cobrir les possibles demandes que sorgeixin. En aquest sentit, els agents del municipi vinculats a l'àrea de joventut, tenen un paper clau per connectar la pròpia assignatura, els seus alumnes i els possibles projectes que proposin amb les intervencions que porten a terme.

5. ESTRUCTURA I TEMPORALITZACIÓ

Estructura i temporalització

L'assignatura està dividida en 9 unitats didàctiques. Per una millor organització interna, al principi de cada unitat hi ha un full de presentació i resum on hi queden detallades les característiques generals, els objectius, el guió de treball, consideracions pel seu desenvolupament i el llistat de recursos necessaris, tant pel professorat com per l'alumnat.

Per una bona organització interna de cada unitat didàctica, dins de cadascuna hi trobem les activitats corresponents, amb un total de 26. Tot i que no existeix un mateix model en les propostes de treball si que l'estructuració és comuna per cada activitat. Així, en totes, hi trobarem:

- Títol o nom de l'activitat
- L'objectiu o objectius específics
- Desenvolupament: explicació adreçada al docent en la que s'exposa la metodologia o dinàmica a seguir. En alguns casos podem trobar indicacions o suggeriments
- Detall del material a utilitzar (fungible, continguts específics i/o documentació de suport)
- Pautes d'avaluació concretes

Aquesta assignatura optativa està pensada dur-la a terme al llarg d'un curs, dins del qual disposem d'entre 30 i 34 sessions, però ens podem trobar que alguna de les classes no les realitzem degut a alguna activitat no prevista a principi de curs.

Ahora cal tenir present que cada sessió té una durada de 55 minuts i caldrà optimitzar-los al màxim. Aquest fet demana que algunes activitats tinguin una durada de més d'una sessió.

Per tots aquests motius, l'estructura de l'assignatura ens ha de permetre certa flexibilitat. Al mateix temps, en funció de les característiques de l'horari concret i del grup d'alumnes, podrem fer petites modificacions en l'ordre de les sessions.

Tot seguit detallem l'ordre estructural del conjunt d'unitats didàctiques. Es tracta de disposar d'un fil conductor que faci que l'aprenentatge es realitzi a través de l'experiència vivencial, de la pràctica.

Primera part: Motivació (voler)

En aquest primer moment cal presentar els continguts essencials de l'assignatura optativa i afavorir un clima de confiança i cohesió en el grup d'alumnes perquè se sentin participants del que anem a fer i prenguin part activa. Se'ls ha de transmetre la idea de que ells i elles han de poder decidir sobre els assumptes que els afecten, que formen part de la societat i que els problemes individuals sovint tenen solucions col·lectives.

I per fer-ho dividirem aquesta primera part en tres unitats didàctiques:

UNITAT DIDÀCTICA 1. QUI SOM?

- Activitat 1.1: Presentació. Sessió 1
- Activitat 1.2: Dinàmiques de coneixement i confiança. Sessió 2

UNITAT DIDÀCTICA 2. COM SOM?

- Activitat 2.3: Com som els i les joves? Sessió 3 i 4
- Activitat 2.4: Quin valor dono als valors? Sessió 5 i 6
- Activitat 2.5: Com participo a casa? Sessió 7
- Activitat 2.6: Com és l'institut i el municipi? Sessió 8

UNITAT DIDÀCTICA 3. QUÈ VOLEM?

- Activitat 3.7: Com participo a l'institut i al municipi? Sessió 9 i 10
- Activitat 3.8: Concretem el que volem fer. Sessió 11

Al final d'aquesta fase, es configuraran els grups que hauran de desenvolupar un projecte participatiu. Es distribuïran per grups de treball (3/4 grups de 5/7 persones), en funció dels seus interessos i necessitats, desenvolupant la seva activitat fins al final de l'assignatura.

Segona part: - Formar-se; tenir coneixements (saber)

En aquest segon moment cal treballar habilitats participatives. Saber entendre la informació política, escolta activa, saber parlar en públic, estructurar-se un discurs, sistemes de presa de decisions, saber arribar a consensos, assumir responsabilitats, treballar en equip, fer diagnòstic de la realitat, identificar problemes,... Arribats a aquest punt cal conèixer les estructures i els mitjans per l'exercici de la participació: les institucions polítiques, la xarxa associativa, formes d'acció i d'interlocució, formes de participació, l'eficàcia de la participació, el lobbying....

Dividirem aquesta segona part en dos unitats didàctiques:

UNITAT DIDÀCTICA 4. ANÀLISI NECESSITATS DEL GRUP

- Activitat 4.9: Treball en equip i cooperació. Sessió12
- Activitat 4.10: Què han de fer les altres persones perquè ens expressem millor? Establim les regles del joc. Sessió13
- Activitat 4.11: Nivells de participació. Sessió14 i 15
- Activitat 4.12: Sistema de presa de decisions. Sessió16
- Activitat 4.13: Concreció de la proposta de treball i resolució de conflictes. Sessió 18
- Activitat 4.14: Xarxa de recursos. Sessió17

UNITAT DIDÀCTICA 5. AVALUACIÓ DE SEGUIMENT

- Activitat 5.15: Avaluació de seguiment. Treball a casa

Tercera part: - organitzar-se (poder)

En aquesta tercera part incorporarem una nova estructura de treball , ja que a partir d'aquí, els alumnes treballaran quasi exclusivament amb el grup configurat prèviament (activitat 3.8) fins al final de l'assignatura. En les següents sessions el treball serà gairebé sempre en petit grup. Aquí és on veurem la capacitat de l'alumnat per elaborar un projecte que tingui una repercussió social, ja sigui dins de l'àmbit del centre com en l'àmbit del municipi. Al finalitzar l'assignatura cal tenir per escrit un informe final del projecte treballat pel grup, entenent aquest informe com una síntesis de la seva proposta, on s'incloguin tots els documents o escrits i un diari de camp que reculli tot el procés, en el sentit més realista possible, és a dir, els problemes, els obstacles, les motivacions o la falta de motivacions per fer o no fer una determinada tasca... Que es duguin a la pràctica aquestes propostes de projecte ja dependrà de la voluntat i ganes de continuïtat de cada grup.

Aquesta tercera part queda dividida en tres unitats didàctiques:

UNITAT DIDÀCTICA 6 (A). PLANIFIQUEM I ORGANITZEM-NOS

- Activitat 6.16: Elaboració fitxa-guió projecte. Sessió19
- Activitat 6.17: Elaboració projecte per escrit. Sessió20 i 21
- Activitat 6.18: Exposició i anàlisi grupal dels projectes. Sessió 22 i 23
- Activitat 6.19: Com ho portem a la pràctica. Sessió 24

UNITAT DIDÀCTICA 7. COM PODEM IMPLICAR-NOS?

- Activitat 7.20: Què és una associació? Tipologies. Sessió 25
- Activitat 7.21: Visita d'una entitat del municipi. Sessió 26

UNITAT DIDÀCTICA 6 (B). PLANIFIQUEM I ORGANITZEM-NOS

- Activitat 6.22: Analitzem i resolem els problemes. Sessió 27

UNITAT DIDÀCTICA 8. INCIDÈNCIA SOCIAL (del pla local al pla global)

- Activitat 8.23: L'acció participativa. Sessió 29 i 30

Quarta part: Avaluació del procés i retroalimentació

En aquests darrer moment, i no per ser l'últim el menys important, cal saber realitzar un anàlisi global de la feina feta durant tot el procés formatiu. Un anàlisi que generi una reflexió i autovaloració de l'experiència viscuda, i d'aquesta manera ens pugui donar pistes de com es poden canalitzar els coneixements, procediments i actituds treballats i apresos per seguir donant peu a nous espais motivadors de participació activa.

UNITAT DIDÀCTICA 9. MECANISMES D'AVUACIÓ

- Activitat 9.24: Avaluació i debat sobre la participació. Sessió31
- Activitat 9.25: Avaluació dels projectes. Sessió32 i 33
- Activitat 9.26: Avaluació de l'assignatura. Sessió34

6. SISTEMES D'AVAUACIÓ

Sistemes d'avaluació

En tot projecte de participació social, més enllà de cercar resultats quantificables, hem d'avaluar tot el procés des d'una perspectiva qualitativa. Això significa avaluar totes les fases del procés, des del plantejament dels objectius fins al dia a dia de la mateixa posada en pràctica; cal valorar cada pas i, alhora, el projecte de forma global.

Necessitem implicar tots els agents (docent i alumnat) i potenciar la capacitat d'autocrítica i revisió del que anem fent per millorar a cada pas. Ambdós processos, el d'avaluació de l'alumnat i l'avaluació del projecte tenen espais comuns, doncs un suposarà la satisfactorietat i suficiència de l'altre i a l'inrevés.

Per fer una bona avaluació que retroalimenti aquesta vivència participativa ens hem de dotar d'indicadors vàlids, clars i comprensibles, elaborats a partir de criteris objectius que ens permetin anar veient el nivell d'assoliment del projecte en cadascun dels seus passos.

En aquest sentit, perquè ens permeti diferenciar qui i què hem d'avaluar hem dividit aquest apartat en dos espais:

- Avaluació alumnat
- Avaluació de l'assignatura

En cada bloc argumentem què hem de tenir present per una bona avaluació i detallem les eines que utilitzarem per realitzar una bona avaluació.

No oblidem que en un procés educatiu afectiu i d'enfocament social, la disposició d'un procés avaluatiu respon molt més a la idea formativa que al fet d'establir una puntuació per l'alumnat. Ambdós processos, el d'avaluació de l'alumnat i l'avaluació del projecte tenen espais comuns, doncs un suposarà la satisfactorietat i suficiència de l'altre i a l'inrevés.

4. En els darrers 3 minuts de cada sessió demanarem al grup-classe que escrigui una frase com a conclusió de la temàtica tractada. Si tothom hi està d'acord, s'escriu en un plafó de paper; en l'activitat 25 revisarem totes les frases de manera global per tenir una visió de conjunt.
5. Avaluació continuada, en format qüestionari, per analitzar el nivell d'assoliment i comprensió dels conceptes i revisió de la metodologia utilitzada. Està detallat en l'activitat 15.
6. Presentació i exposició dels projectes i memòries. Aquí és important que expliquin el funcionament del treball: l'argumentari de la tria del tema, l'organització, la distribució de feines i el sistema de presa de decisions, dificultats i conflictes trobats al llarg del procés i la seva resolució, voluntat o expectatives de continuïtat...
7. A l'apartat final de l'assignatura analitzar el propi contingut teòric que s'ha treballat durant el curs. Analitzar els problemes i impediments que hi ha a l'hora de participar, però també les potencialitats que aquesta genera. Està detallat en l'activitat 24.
8. Qüestionari d'avaluació al finalitzar el procés com a autoavaluació, alhora que ens ha de permetre veure el nivell o grau de satisfactorietat de la feina feta i fer aportacions de propostes de millora, tant d'un mateix com del conjunt de l'assignatura. Està detallat en l'activitat 26.

A partir d'aquests recursos podrem visualitzar l'aprenentatge i interiorització dels conceptes treballats, el coneixement i bon ús dels procediments, habilitats i eines adquirides i l'actitud de l'alumnat a l'aula i vers els companys i companyes al llarg de totes les sessions.

Avaluació de l'assignatura optativa

Mitjançant l'observació del propi quotidià i avaluació continuada que anem fent amb l'alumnat de les diferents sessions podem establir un bon anàlisi del que va succeint. Tanmateix ens cal marcar-nos moments d'aturada, com a mínim al finalitzar cada unitat didàctica, que ens permetin valorar els aspectes positius i negatius del que s'ha fet fins aleshores, si és necessari encaminar la situació o modificar l'ordre d'algunes sessions, preveure en la mesura del possible els imprevistos, etc.

Finalitats

Guió per l'avaluació de les finalitats de l'optativa a partir dels criteris i el checklist d'observació de l'alumnat:

- 1.** Despertar l'interès pels afers públics i per la seva vinculació en aquests.
 - ✓ L'alumnat ha mostrat un interès inicial que ha permès l'aprofundiment en molts dels temes. Quins temes?
 - ✓ L'alumnat ha mostrat poc interès iniciat pels temes proposats però s'han implicat conforme la dinàmica els anava interessant.
 - ✓ L'alumnat ha mostrat un total desinterès pels temes proposats.

- 2.** Identificar i comprendre les necessitats i interessos personals i col·lectiu.
 - ✓ El grup-classe ha generat una dinàmica grupal que ha facilitat el funcionament de l'assignatura.
 - ✓ La implicació de l'alumnat ha estat molt heterogènia amb grups i/o persones més implicades i altres amb desinterès pels afers col·lectius.
 - ✓ El clima de confiança i cohesió grupal ha esdevingut insuficient.

- 3.** Dotar d'eines i habilitats socials per participar.
 - ✓ L'alumnat ha exigint moltes més eines i instruments per a participar.
 - ✓ L'alumnat ha mostrat poc interès o no ha comprès les eines i els recursos mostrats en el desenvolupament de l'assignatura.
 - ✓ Les eines necessàries pel desenvolupament de l'assignatura no s'han posat a disposició del projecte.

- 4.** Fomentar la participació.
 - ✓ L'alumnat ha mostrat interès i s'ha implicat al llarg del procés participatiu.
 - ✓ La implicació de l'alumnat ha estat molt heterogènia amb grups i/o persones més implicades i altres amb desinterès.
 - ✓ L'educadora no ha assolit un clima de participació suficient.

- 5.** Fomentar la responsabilitat en la construcció i desenvolupament de la comunitat
 - ✓ L'alumnat s'ha interessat o ha creat possibles nous espais per tal de desenvolupar les seves demandes i necessitats.
 - ✓ L'alumnat ha trobat resposta a les seves possibles demandes en la comunitat.

- ✓ L'alumnat no ha cercat cap espai de participació o no ha mostrat interès pel conjunt del municipi.

Objectius

L'avaluació de l'alumnat s'escau com un espai continu, en el que utilitzarem també un element d'avaluació del propi projecte, partint de l'anàlisi i visualització del nivell de comprensió i d'assoliment de conceptes, procediments i actituds, detallats a continuació:

CONCEPTES

Els espais de participació del Municipi.

Els elements de la participació.

El funcionament i tipus d'associacions.

El funcionament del sistema electoral.

Els diferents nivells de participació

PROCEDIMENTS

La comunicació com a element central del treball en equip.

L'anàlisi dels elements i la situació de la participació en els diferents contextos.

La crítica dels elements constituents de la participació.

L'anàlisi i negociació en situacions de conflicte.

El coneixement de la realitat actual a través dels medis de comunicació.

ACTITUDS

L'empatia vers els companys i els diferents col·lectius sobre el que es simulen activitats.

La implicació en les activitats a classe.

La inclusió de companys en el transcurs de les activitats de l'assignatura.

El treball en equip en les activitats realitzades.

La confiança i la consciència de grup

El següent quadre mostra els criteris amb anticipació per tal de poder determinar, en base als objectius plantejats sobre els alumnes, si han estat gens, poc, bastant o molt ben aconseguits.

Objectius	CRITERI	REFERENT	INSTRUMENT
Conèixer els afers públics del territori.	suficiència	petit grup	observació
Conèixer els espais participatius existents al territori.	suficiència	petit grup	observació
Desenvolupar el reconeixement personal com un procés de construcció de la identitat pròpia.	satisfactorietat	grup-classe	observació i valoració alumne
Crear un clima de confiança dins del grup.	satisfactorietat	grup-classe	observació
Ser conscient de la pertinença a un col·lectiu.	satisfactorietat	grup-classe	observació i valoració alumne
Comprendre i conèixer l'altre punt de vista.	satisfactorietat	grup-classe	observació i valoració alumne
Adquirir sentiments de pertinença grupal i d'unió.	satisfactorietat	grup-classe	observació i valoració alumne
Desenvolupar eines de comunicació.	suficiència	grup-classe	observació
Conèixer dinàmiques grupals.	suficiència	grup-classe	observació
Crear espais d'experimentació.	satisfactorietat	petit grup	materials escrits per l'alumne
Conèixer l'estructura d'un procés participatiu.	suficiència	grup-classe	observació
Conèixer com funciona l'associacionisme.	suficiència	petit grup	observació
Conèixer diversos espais de participació.	suficiència	petit grup	materials escrits per l'alumne
Conèixer les associacions i entitats del municipi.	suficiència	petit grup	materials escrits per l'alumne
Conèixer l'estructura, organització i desenvolupament de les accions grupals.	suficiència	petit grup	materials escrits per l'alumne
Analitzar l'efecte del seu posicionament personal davant de la realitat existent.	satisfactorietat	grup-classe	observació i valoració alumne
Estimular la vinculació amb els afers públics.	satisfactorietat	grup-classe	observació i valoració alumne

En aquest punt, tenim eines suficients per fer-ne una bona avaluació, alhora que ens cal analitzar cadascun dels apartats que conformen l'assignatura, en format de petita memòria:

- Característiques del lloc de realització i tipologies de l'alumnat.
- Nivell d'assoliment de les finalitats i dels objectius.
- Adequació de la metodologia de treball.
- Materials i infraestructures utilitzades.
- Paper (tasques, funcions i actitud) del professorat.
- Recollida de les propostes plantejades pels alumnes en els seus projectes de treball, possibilitat de continuïtat i nivell d'incidència en el territori.
- Coordinació amb els diferents agents participants en el projecte.
- Propostes o recomanacions de millora en tots els àmbits

7. UNITATS DIDÀCTIQUES

Unitats didàctiques

Recordem que les sessions tenen una durada de 55 minuts. La numeració de les activitats està pensada per facilitar la feina d'organització. Cada activitat té primer la numeració que fa referència a la Unitat Didàctica on es realitza i després el número ordinal que ocupa en la realització general de tota l'assignatura. Això ha de permetre al personal docent situar-se ràpidament en quin punt de l'execució es troba.

Per exemple:

L'activitat "4.12" indica que estem desenvolupant la Unitat Didàctica número 4 (de les 9 que existeixen) i que realitzem l'activitat 12 d'un total de 26. Amb facilitat podem deduir que ens trobem gairebé a la meitat de l'assignatura i podem, en cas necessari, adaptar les sessions que resten.

Primera part: Motivació (voler)

Sessió 1

Sessió 2

Sessió 3 i 4

Sessió 5 i 6

Sessió 7

Sessió 8

Sessió 9 i 10

Sessió 11

Segona part: - Formar-se; tenir coneixements (saber)

Sessió 12

Sessió 13

Sessió 14 i 15

Sessió 16

Sessió 17

Sessió 18

Treball a casa

Tercera part: - Organitzar-se (poder)

Sessió 19

Sessió 20 i 21

Sessió 22 i 23

Sessió 24

Sessió 25

Sessió 26

Sessió 27 i 28

Sessió 29 i 30

Quarta part: Avaluació del procés i retroalimentació

Sessió31

Sessió32 i 33

Sessió34

8. ACTIVITATS

TEMA: Presentació de l'assignatura i recollida d'expectatives. Dinàmiques de coneixement i confiança.

OBJECTIUS:

- Presentar els continguts i finalitats essencials de l'assignatura.
- Comprendre els criteris d'avaluació.
- Afavorir un clima de confiança i cohesió en el grup d'alumnes.

GUIÓ DE LA UNITAT:

- 1.1. Presentació del programa i dels criteris d'avaluació de l'assignatura.
- 1.2. Treball col·lectiu: *Dinàmiques de presentació i confiança*.

CONSIDERACIONS:

Fer una explicació clara i entenedora del que anem a treballar al llarg de l'assignatura, així com concretar i deixar clars els criteris d'avaluació del mateix.

Recollir i analitzar les expectatives de l'alumnat, ja que ens ajudaran a visualitzar l'evolució individual durant el transcurs del procés formatiu.

Les dinàmiques només són vàlides en el cas de fer una rigorosa avaluació i anàlisi per part de l'alumnat del que han sentit, experimentat i viscut en la seva realització, tant com a protagonistes, participants o col·laboradors; quines han estat les seves dificultats, les seves expectatives, què els hi ha donat confiança i seguretat, què no, etc...

RECURSOS:

- Entrega Dossier de l'alumne a cada persona.
- Fitxa de l'activitat 1.2 "Recollida expectatives" (els hi donem; caldrà afegir-ho dins del dossier de l'alumnat)
- Espai exterior i bancs o cadires pels jocs de presentació
- Papers de diari, fulards, cordill, llapis i ampolla per grup per les dinàmiques de confiança

1.1.- PRESENTACIÓ

OBJECTIUS

- Conèixer el funcionament de l'assignatura optativa de Ciutadania i Participació
- Comprendre els criteris d'avaluació, així com les finalitats de la pròpia assignatura
- Generar un primer moment de coneixement

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

20-25' - En aquesta primera posada en escena l'educadora exposarà el programa de l'assignatura als alumnes, mitjançant una explicació del seu cronograma, així com dels objectius i les finalitats que el mateix persegueix.

L'explicitació dels criteris d'avaluació del mateix es presentaran com un aspecte fonamental, per tal d'incorporar elements coherents al procés certs aspectes de l'avaluació es sotmetran a negociació amb els alumnes, sempre en aquest moment, abans del desenvolupament de l'assignatura, per tal que el procés de participació en l'avaluació no sigui entès com un procés d'autoqualificació, dèbil i superficial en la seva naturalesa avaluativa.

25-30' - Un cop feta aquesta primera exposició i emmarcament de l'assignatura, l'educadora proposarà un parell de jocs de presentació i coneixement als alumnes, amb la finalitat d'establir un marc de coneixement i confiança necessari per tal d'iniciar el curs. Dinàmiques que permeten d'una manera lúdica que els alumnes es coneguin entre ells. Aquí van un parell d'exemples:

La roda de noms i gestos

S'inicia una roda de noms i gestos fins que tothom es capaç de completar una roda sencera amb els noms i gestos de tots els membres del grup classe, incloent l'educadora.

Presentació per parelles

Els alumnes es col·loquen per parelles i se'ls deixa cinc minuts perquè puguin parlar entre ells sobre més dades personals a part del nom i sobre què pensen que farem durant aquesta assignatura. Un cop passat aquest temps es tracta que cada persona presenti l'altre membre de la parella.

MATERIALS

- Entrega Dossier de l'alumne a cada persona.

1.2.- DINÀMIQUES DE CONEIXEMENT I CONFIANÇA

OBJECTIUS

- Conèixer tots els membres del grup-classe
- Establir una dinàmica de confiança entre tots els membres del grup-classe

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

Durant la primera part de l'activitat (15-20 minuts) l'educadora engrescarà l'alumnat a exposar les seves motivacions, expectatives i condicionants respecte a l'assignatura. En la segona part l'educadora desenvoluparà junt amb el grup una o dues dinàmiques grupals que serveixin per consolidar el coneixement entre l'alumnat i la confiança mútua. Aquestes dinàmiques serviran per facilitar la cohesió grupal i establir vincles de confiança amb tothom del grup, especialment amb aquelles persones que menys coneixen. Cal remarcar-los que és important tenir-ho en compte ja que durant l'assignatura hi ha espais de treball en grup, i per un bon funcionament grupal la confiança és bàsica.

Tot seguit s'exposen unes quantes dinàmiques a realitzar fora de l'aula:

L'illa dels caimans (20 minuts)

Disposats en una sola fila, sobre de la cadira (en cas de poder fer l'activitat en un gimnàs o en l'exterior, els bancs son més adients), els alumnes s'han d'anar ordenant en funció d'unes consignes establertes per l'educadora, tot sense caure ni posar el peu al terra, aquestes consignes poden ser:

- ordenar-se per ordre alfabètic a partir del nom, a partir del cognom
- ordenar-se per alçada sense possibilitat de parlar
- ordenar-se a partir dels colors de samarretes
- ordenar-se a partir d'altres tipologies que l'educadora consideri adients en dificultat i en funcionalitat

El radar (20 minuts)

Situats en rotllana, cal escollir uns quants voluntaris. A aquests se'ls tapa els ulls i se'ls col·loca al mig del cercle. Un a un hauran d'anar cap al so de bip-bip que farà algú del cercle (prèviament escollides tres persones en ordre consecutiu); un cop hi arribi aquesta persona deixarà d'emetre el so perquè l'iniciï el segon. La persona que va amb els ulls tapats ha de finalitzar el circuit.

Es pot afegir algú altre dins del cercle i fer algun altre so (tic-tac...), d'aquesta manera hi haurà dos membres jugant i cal evitar que topin.

El mur (20 minuts)

Els participants es situen a uns dos metres per davant d'un obstacle (una paret), tot formant una fila una mica separats els uns dels altres, de forma que es cobreix tot l'espai existent. Una persona (de forma rotativa tots ho seran) es conduïda a certa distància amb els ulls embenats i enfocada cap a on es troba el grup en fila. Aquesta persona dels ulls embenats ha de córrer el més ràpid possible cap a l'objecte. El grup en fila l'aturarà abans que aquest pugui xocar amb l'objecte.

Es important que els participants de la fila estiguin agafats de la mà, i que amb aquesta unió es pari a l'alumne que corre i no amb els cossos dels que estan a la fila. Per qüestions de seguretat no cal portar a l'alumne dels ulls embenats gaire lluny; tanmateix es poden fer dues fileres per assegurar més l'aturada sense problemes de l'alumne.

El pèndol (15 minuts)

En grups de cinc o sis alumnes encerclats amb les cames enllaçades, un alumne es disposa al mig amb els ulls tancats (o embenats), aquest adoptarà una posició de rigidesa total, de forma que els companys que l'encerclen el mouran amb suaus moviments, tal i com si es tractés d'un pèndol, conforme l'alumne del centre va guanyant confiança i es deixa anar, els alumnes del cercle projecten moviments més pronunciats, però sempre acompanyant l'alumne del centre. L'objectiu dels participants del cercle és que l'alumne vagi guanyant confiança i l'única manera es donar-li la seguretat que no caurà. Tots els alumnes passaran pel centre del cercle, fent de pèndol.

El pont (20 minuts)

Es tracta que tot el grup creui un riu imaginari mitjançant unes "pedres" (fulls de paper de diari) que porten cada membre del grup menys un.

Marquem un trajecte de riu imaginari suficientment ample pel conjunt de persones que realitzen l'activitat i repartim un full de diari per cada persona del grup menys una. Tots els subgrups surten alhora del mateix costat del riu i han d'arribar a l'altra banda sense mullar-se, només passant damunt les "pedres" que tinguin. És imprescindible que tothom del grup arribi a l'altre costat.

Llapis dins l'ampolla (25 minuts)

Cal que cada grup aconsegueixi introduir un llapis o bolígraf dins d'una ampolla tirant d'un cordill conjuntament.

Abans de començar el joc hem de preparar una roda amb la corda i el llapis (lliguem tants trossos d'uns 60 cm de cordill al llapis com membres hi hagi al grup). Cada membre del grup agafa un extrem de cordill i han d'introduir el llapis dins de l'ampolla que estarà situada a una distància del punt d'inici.

MATERIALS

- Fitxa de l'activitat 1.2 "Recollida expectatives"
- Papers de diari
- Fulards
- Cordill
- Llapis o bolígraf per grup
- Ampolla per grup
- Bancs o cadires

AVALUACIÓ DE L 'ACTIVITAT

Al finalitzar cada dinàmica dedicarem una estona a fer una avaluació i anàlisi per part dels alumnes del que han sentit, experimentat i viscut en les dinàmiques, tant com a protagonistes, participants o col·laboradors; quines han estat les seves dificultats, les seves expectatives, què els hi ha donat confiança i seguretat, què no, etc... A partir de la implicació personal i col·lectiva en la consecució de les dinàmiques així com amb l'avaluació grupal de les mateixes ens permeten, a través d'una bona observació, anàlisi i posada en comú de les vivències, fer una avaluació de l'activitat.

TEMA: Característiques i anàlisi de la joventut. Valors predominants. Com és el nostre entorn.

OBJECTIUS:

- Conèixer les característiques generals de la joventut
- Conèixer l'escala de valors personals
- Analitzar el nivell d'implicació personal en l'entorn proper

GUIÓ DE LA UNITAT:

- 2.3. Treball grupal d'anàlisi, recerca i debat: *Com som els i les joves?*
- 2.4. Dinàmica: *Quin valor dono als valors?*
- 2.5. Treball individual i posada en comú: *Com participo a casa?*
- 2.6. Treball individual i posada en comú: *Com és l'institut i el municipi?*

CONSIDERACIONS:

Contrastar la percepció personal que tenen d'elles i ells mateixos amb la percepció global que es té de la joventut.

Aclarir del significat de valor, fer un bon anàlisi dels valors plantejats i acompanyar en la reflexió de la importància que donem a aquests valors i com els tenim presents en la nostra vida quotidiana.

Establir un clima de respecte i normalitat durant l'explicació dels fets i decisions que els han marcat arrel d'una decisió pròpia o d'algú altre.

Facilitar l'aparició de totes aquelles inquietuds que fan referència a l'institut i al municipi.

RECURSOS:

- Fitxa de l'activitat 2.3 "Com som?"
- Document de l'activitat 2.3 "Elaboració enquesta"
- Fitxa de l'activitat 2.3 "Elaboració enquesta"
- Document de l'activitat 2.3 "Recerca informació"
- Fitxa de l'activitat 2.3 "Recerca informació"
- Document de l'activitat 2.3 "Joventut a Catalunya"
- Fitxa de l'activitat 2.4 "Valors I"
- Fitxa de l'activitat 2.4 "Valors II"
- Fitxa de l'activitat 2.5 "Com participo a casa?"

- Fitxa de l'activitat 2.6 "Com és l'institut i el municipi?"

2.3.- COM SOM ELS I LES JOVES?

OBJETIUS

- Dissenyar una enquesta
- Identificar pautes de comportament dels i les joves
- Reconèixer el perfil habitual dels joves
- Analitzar la situació actual dels joves i la seva relació amb les conductes participatives

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

Aquesta activitat es realitza en dues sessions i queda dividida en tres fases:

15' - En un primer moment demanem a l'alumnat que respongui un petit qüestionari sobre què fan al seu temps lliure, coneixement del moviment associatiu i si formen part d'alguna entitat, i quin és el seu nivell d'interès i/o d'importància d'algunes temàtiques (amistats, pau i cooperació, feina, sexualitat, medi ambient, jocs...) Això ens permetrà tenir una radiografia del grup i poder contrastar les seves respostes amb la informació que aconseguim tot seguit.

40' - En un segon moment dividim el grup en dos subgrups; un (grup A) ha d'elaborar una enquesta sobre com veuen els joves per després passar-la a diferents col·lectius, i l'altre (grup B) ha de pensar d'on pot treure informació documental que parli dels joves.

Enquesta (grup A):

- La primera sessió ha de servir per preparar l'enquesta (d'un màxim de 20 preguntes) i determinar a quins grups de persones se'ls hi passa (companys/es de l'institut, professorat, familiars, joves i adults del municipi...)

El que pretenem amb l'enquesta és conèixer com ens definim els i les joves, per tant ens cal pensar amb preguntes que ens ajudin a definir-nos: hàbits, interessos, implicació amb el seu entorn immediat, ocupació (estudis, feina, atur), família, recursos econòmics, sentiments, conductes, oci i altres temàtiques que puguin aparèixer.

- Entre les dues sessions, passar l'enquesta als col·lectius identificats.

Recerca informació (grup B):

- A la primera sessió els demanem que pensin on es pot trobar informació documental que parli dels joves. Alhora els demanem que divideixin aquesta cerca per temàtiques que interessin o afectin als joves.

També els portem bibliografia, webgrafia i videografia perquè puguin fer un llistat propi de recerca.

- Entre les dues sessions han de fer la recerca temàtica.

En la següent sessió posem en comú les dades obtingudes:

20' - El grup A ens comenta el buidat de les respostes obtingudes de l'enquesta passada a diferents col·lectius.

20' - El grup B explica la informació recollida sobre les diferents temàtiques.

15' - Debat grupal per veure si hi ha coincidència o divergència entre les dades de l'enquesta, la recerca d'informació publicada i la seva percepció de com són els i les joves. Hem d'arribar a proposar una definició conjunta.

MATERIALS

- Fitxa de l'activitat 2.3 "Com som?"
- Document de l'activitat 2.3 "Elaboració enquesta"
- Fitxa de l'activitat 2.3 "Elaboració enquesta"
- Document de l'activitat 2.3 "Recerca informació"
- Fitxa de l'activitat 2.3 "Recerca informació"
- Document de l'activitat 2.3 "*Joventut a Catalunya*"

AVALUACIÓ DE L'ACTIVITAT

El recull de les anotacions que realitza l'alumnat en el seu pla d'investigador/a o d'enquestador/a ens pot servir per ubicar quin és el grau de satisfactorietat de l'activitat i d'implicació.

2.4.- QUIN VALOR DONO ALS VALORS?

OBJECTIUS

- Identificar, analitzar i comprendre aquells valors que considerem importants
- Desenvolupar sentiment de pertànyer a un col·lectiu d'iguals
- Adquirir sentiments grupals i d'unió

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

Es tracta d'un joc tradicional en l'educació ètica en un espai per la cooperació entre els alumnes d'un grup-classe.

20' - En gran grup es fa una pluja d'idees on l'alumnat tracta de donar un llistat de 25 valors que considerin importants o rellevants per un mateix, a trobar en una altra persona i/o a la nostra societat, i l'educadora com a dinamitzadora tracta de repartir equitativament la paraula.

10' - Es resolen dubtes sobre el significat d'aquells valors que algun alumne no tingui clars o considerem que no són valors.

10' - Del conjunt de valors, cadascú ha de fer una tria dels 5 més importants a nivell personal i graduar-los per ordre d'importància.

15' - Repartim l'alumnat en quatre subgrups i els demanem que tornin a fer la graduació dels 5 valors més importants, però aquest cop han de ser aquells que comparteixin amb les companyes i companys del grup.

40' - Un cop cada grup tingui la seva proposta entrem en una subhasta. L'educadora retribueix a cada grup la quantitat de 300 (euros, punts, tant se val la unitat) i se'ls demana un pla estratègic (per escrit) on constin els cinc valors que han escollit, per cercar i intentar "aconseguir" en la subhasta.

En la subhasta dels valors, es posa a la venda els valors, el grup o equip que més ofereixi pel valor subhastat se l'emporta, fent el procés per cada un dels valors. A mesura que els grups van comprant els valors aquests s'eliminen. Els grups escullen un portaveu per la subhasta però tots participen de les decisions del grup.

15' - La posada en comú i el debat grupal final és molt important per tal de valorar si han aconseguit finalment els objectius que s'havien proposat, així com l'avaluació final del grup entorn a certs conceptes que han de quedar clars, com què és un valor, què s'amaga darrera de cada valor i qui defensa uns valors i qui en defensa uns altres.

MATERIALS

- Fitxa de l'activitat 2.4 "Valors I"
- Fitxa de l'activitat 2.4 "Valors II"(repartir-lo; afegir-lo al dossier de l'alumnat)
-

AVALUACIÓ DE L'ACTIVITAT

L'avaluació no ha de romandre en la implementació i anàlisi d'uns determinats valors, sinó en el procés de detecció del que és veritablement un valor, així com la contraposició de valors i com alguns es troben supeditats a d'altres més generals. L'associació entre els valors emesos i associacions que els hi siguin properes suposa un ítem de transferència en el món real que ha de ser el veritable criteri de valoració de l'activitat.

2.5.- COM PARTICIPO A CASA?

OBJECTIUS

- Satisfer necessitats personals de reconeixement, com un procés de construcció de la identitat pròpia.
- Establir una dinàmica de confiança entre tots els membres del grup-classe

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

Es divideix la sessió en tres fases diferenciades:

15' - *Autobiografia*: l'educadora dóna la consigna que els alumnes redactin una biografia d'ells mateixos en quant a esdeveniments que els hagin marcat arrel d'una decisió pròpia o externa, tal com si van decidir jugar a futbol, a ser membre d'un grup d'esplai, a canviar-se d'escola.

10' - *En parelles*: s'expliquen per parelles quina és aquesta biografia en la participació de cadascú, així com la correlació en similituds i en diferències.

30' - *En gran grup*: s'uneixen totes les històries personals per establir quines son les grans decisions en la vida de cada alumne i veure així quin és el veritable grau d'implicació d'aquests. És en aquest punt on l'educadora llença el debat sobre quin és el veritable grau de presa de decisió i participació en la vida pròpia de cada alumne.

MATERIALS

- Fitxa de l'activitat 2.5 "*Com participo a casa?*" (repartir-lo; afegir-lo al dossier de l'alumnat)

AVALUACIÓ DE L'ACTIVITAT

Mitjançant l'observació a partir de les intervencions dels alumnes en el desenvolupament de la fase del gran grup.

2.6.- COM ÉS L'INSTITUT I EL MUNICIPI?

OBJECTIUS

- Conèixer les opinions que els alumnes tenen en l'institut i en el municipi
- Identificar i ordenar les idees proposades
- Comprendre altres punts de vista

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

15' - Demanem als nois i noies que pensin entre tres i cinc característiques de l'institut i unes més del municipi que:

- Li agraden, per tant s'emportaria
- No li agraden, per tant destruiria
- Canviaria, per tant caldria buscar com millorar-les

Mentre els alumnes redacten els seus llistats i les corresponents argumentacions del perquè de la seva tria, l'educador prepara un parell de trossos de paper d'embalar (Institut i Municipi) i el divideix en tres parts (una per cada tema)

10' - Un cop els llistats estiguin fets, cada persona haurà d'escriure les cinc coses en les corresponents columnes; primer tothom passa pel paper d'embalar de l'institut i després pel del municipi. En aquest primer moment no s'han de posar d'acord, només exposar les seves opinions.

5' - Llavors cal veure si de les idees que hi ha escrites en cada quadre n'hi ha que podríem agrupar en un mateix plantejament.

25' - Un cop feta l'agrupació, es divideixen en grups de quatre per tal de trobar una única llista de les tres idees principals de cada columna.

MATERIALS

- Fitxa de l'activitat 2.6 "Com és l'institut i el municipi?"
- Paper d'embalar
- Retoladors

AVALUACIÓ DE L'ACTIVITAT

Entrega del treball individual per analitzar la capacitat individual de saber identificar què els agrada, què no i què modificarien del seu entorn, i conèixer la capacitat d'argumentació dels seus plantejaments.

TEMA: Identificar interessos i necessitats individuals i veure si són de caràcter col·lectiu. Saber acotar-les i definir-les.

OBJECTIUS:

- Analitzar les mancances de l'institut i del municipi
- Prioritzar la temàtica del treball grupal

GUIÓ DE LA UNITAT:

- 3.7. Treball grupal i posada en comú: *Com participo a l'institut i al municipi?*
- 3.8. Treball grupal: *Concretem el que volem fer*

CONSIDERACIONS:

Fomentar el debat i construcció conjunta del coneixement.

Treballar l'escolta activa i l'habilitat personal de dialogar. Mantenir una actitud oberta i respectuosa davant l'argumentació de les propostes dels companys i companyes.

Transmetre la idea que tothom té qualitats a destacar i aquestes ens poden ajudar a millorar el treball grupal.

Fer palesa la importància de corresponsabilitzar-se dels acords presos en grup.

RECURSOS:

- Fitxa de l'activitat 3.7 "*El nostre argumentari*"
- Fitxa de l'activitat 3.8 "*Prioritzant temàtiques*"
- Fitxa de l'activitat 3.8 "*Concretem el que volem fer*"

3.7.- COM PARTICIPO A L'INSTITUT I AL MUNICIPI?

OBJECTIUS

- Conèixer les preocupacions dels alumnes
- Argumentar les idees davant d'un grup
- Prendre consciència que poden trobar propostes de millora a les seves inquietuds

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

Recuperem els grups de quatre de l'activitat anterior per poder analitzar les eleccions escollides.

20' - Cal pensar i preparar l'argumentari del grup per presentar a la resta de companyes i companys i escollir un o una representant pel debat col·lectiu.

25' - Posada en comú dels arguments de cada grup. Utilitzarem el mateix sistema per treballar primer les idees de l'institut i després les del municipi.

40' - Un cop fet l'argumentari, ens cal identificar quines repercussions tenen aquestes propostes en la realitat en la que volem treballar i quins agents fan que les coses siguin com són. Retorn al treball grupal, però aquest cop seran dos grups per l'institut i dos pel municipi i, a través d'unes preguntes facilitades per l'educadora, analitzem les idees presentades. Aquí apuntem algunes possibles preguntes:

- Aquests plantejaments són per perpetuar el que ja existeix o ajuden a millorar el nostre entorn?
- A qui afecta? A tothom per igual?
- Com ens afectarà a nosaltres i a la nostra realitat?
- Són idees factibles de tirar endavant?
- Què ens cal per dur-les a la pràctica?
- Què condiciona els nostres plantejaments?
- Coneixem com funciona el nostre centre o el nostre municipi?
- Qui decideix que les coses siguin com són?
- Existeix la mateixa solució per tothom?
- Tenim capacitat per canviar-ho?
- Quin paper juguem nosaltres; què hem de fer?

25' - Fet l'anàlisi, ho tornem a posar en comú i acotem, a través del debat i consens, els quatre plantejaments (dos del centre i dos del municipi) més motivadors. A partir d'aquí treballarem cadascuna de les idees o plantejaments i veurem la capacitat que tenim o volem tenir per dur-ho a terme.

MATERIALS

Fitxa de l'activitat 3.7 "*El nostre argumentari*"

AVALUACIÓ DE L'ACTIVITAT

L'observació ens facilitarà detectar les estratègies de comunicació individuals per arribar a un acord grupal, com s'expressen en públic i els mecanismes que s'utilitzen per trobar consensos col·lectius. Podem utilitzar una pauta d'avaluació, en forma de preguntes dirigides, que ens pot servir de recolzament:

- Com t'has sentit durant el treball en grup?
- Com has vist els teus companys durant l'activitat?
- Tothom ha pogut donar la seva opinió i ha estat recollida pel grup?
- Penses que l'activitat recull part de la teva vida quotidiana?
- Quins aspectes més rellevants destacaries de l'activitat?

3.8.- CONCRETEM EL QUE VOLEM FER

OBJECTIUS

- Prioritzar el tema del treball grupal en funció dels interessos individuals
- Trobar solucions de forma col·lectiva

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

És en aquest moment que cal identificar i definir en què se centrarà el treball en petits grups a realitzar des d'aquest moment i fins a finalitzar l'assignatura.

En funció de com estigui funcionant el grup-classe hi ha dues opcions metodològiques, depenent de si pensem que pot influir o no en la configuració dels grups el fet de saber que amb aquesta elecció individual establirem els grups de treball:

- Prioritzar individualment sense que sàpiguen que servirà per fer els grups de treball;
- Explicar-los la intenció de la configuració grupal a través de les eleccions individuals

Caldrà dividir-se en quatre subgrups i triar la temàtica a desenvolupar. Tenim escollides les quatre temàtiques de treball i ara cal que cada persona triï quina li sembla més interessant o motivadora per seguir treballant fins a finalitzar l'assignatura.

15' - Cadascú agafarà els quatre temes i en farà una prioritització de l'1 (més interessant) al 4 (menys interessant). Llavors posarà per escrit els motius de la seva elecció, tenint en compte qüestions com què pot aportar ella o ell al treball grupal, de què es pot beneficiar el grup, què espera d'aquest treball i dels seus companys...

10' - A la pissarra farem un gran quadre on hi apareguin de manera horitzontal les quatre temàtiques i en la vertical el nom de cada persona, perquè un a un s'hi col·loqui apuntant la seva ordenació. Amb el gràfic veurem el posicionament de cada alumne i anirem a fer els diferents grups partint de la primera opció individual i de manera que hi hagi una distribució equitativa de nombre de persones (quatre o cinc per grup). En cas que no surti un repartiment equitatiu, llavors hauréu d'utilitzar les segones o terceres opcions per facilitar la distribució grupal.

30' - Un cop fets els subgrups, cadascun haurà de redactar un petit argumentari del perquè de la tria del tema a treballar.

També serà el moment de recordar-los la seqüenciació d'ara en endavant del treball en grup i què ha de tenir cada grup al finalitzar l'assignatura.

A partir d'ara és la part més pràctica i vivencial dels aprenentatges i

coneixements que van apareixent durant l'assignatura. Lluny de voler copsar unes determinades línies de concreció entorn a la simulació de creació d'una associació, l'activitat pretén establir certs marcs procedimentals sobre els quals els alumnes hauran de desenvolupar les seves veritables inquietuds, necessitats o interessos. No es tracta de marcar de forma determinista el contingut del que fan els alumnes sinó el com del que ells volen fer.

Al finalitzar l'assignatura caldrà tenir per escrit un informe final on consti la proposta del grup, entenen aquest informe com una síntesis de la seva proposta, on s'incloguin tots els documents o escrits utilitzats d'ara en endavant i un diari de camp que reculli tot el procés, en el sentit més realista possible, és a dir, els problemes, els obstacles, les motivacions o la falta de motivacions per fer o no fer una determinada tasca.

MATERIALS

- Fitxa de l'activitat 3.8 "*Prioritzant temàtiques*"
- Fitxa de l'activitat 3.8 "*Concretem el que volem fer*"

AVALUACIÓ DE L'ACTIVITAT

És difícil d'establir certs paràmetres per l'avaluació d'aquesta activitat, doncs aquesta es presenta com un paraigües d'opcions que poden variar en gran amplitud en funció del grup que treballa. Tot i així existeixen certs aspectes estructurals de l'activitat com són la creativitat, la cerca exhaustiva d'informació o la implicació durant el procés, que permeten una aproximació avaluativa de l'activitat.

TEMA: Treball en equip i cooperació. Les regles. Nivells de participació. Sistemes de presa de decisions. Xarxa de recursos del nostre entorn immediat. Concreció de la proposta de treball i identificació de dificultats o conflictes.

OBJECTIUS:

- Fomentar el treballar en equip
- Establir normes de diàleg
- Conèixer críticament el desenvolupament dels processos participatius.
- Conèixer la xarxa de recursos i contactes útils per al projecte que hi ha al territori
- Acotar la proposta de treball

GUIÓ DE LA UNITAT:

- 4.9. Treball col·lectiu: Treball en equip i cooperació
- 4.10. Treball individual i posada en comú: *Què han de fer els demés perquè ens expressem millor?*
- 4.11. Treball col·lectiu: *Nivells de participació*
- 4.12. Treball col·lectiu: *Sistema de presa de decisions*
- 4.13. Treball grupal i role-playing: *Concreció de la proposta de treball i resolució de conflictes*
- 4.14. Treball grupal: *Xarxa de recursos*

CONSIDERACIONS:

Treballar l'escolta activa i l'habilitat personal de dialogar. Mantenir una actitud oberta i respectuosa davant l'argumentació de les propostes dels companys i companyes.

Analitzar el comportament i les relacions establertes dins del grup per evidenciar la necessitat de pensar amb el col·lectiu per poder finalitzar la tasca encarregada.

Transmetre la idea que tothom té qualitats a destacar i aquestes ens poden ajudar a millorar el treball grupal.

Fer palesa la importància de corresponsabilitzar-se dels acords presos en grup.

Fomentar el debat i construcció conjunta del coneixement.

Mantenir una actitud oberta i respectuosa davant l'argumentació de les propostes dels companys i companyes.

Evitar que les converses girin al voltant de situacions conflictives que puguin violentar a algú en concret.

Facilitar i observar els mecanismes utilitzats per la presa de decisió i concreció de la proposta de treball.

Facilitar les eines necessàries per poder donar resposta als dubtes que apareguin.

RECURSOS:

- Ordinador i canó de projecció
- Material dinàmica "Quadrats cooperatius"
- Fitxa de l'activitat 4.10 "*Què hem de fer per expressar-nos millor*"
- Fitxa de l'activitat 4.11 "*Què és per nosaltres participar?*"
- Document de l'activitat 4.11 "*La participació*"
- Fitxa de l'activitat 4.12 "*Hem de prendre una decisió*"
- Document de l'activitat 4.12 "*Sistemes de presa de decisions*"
- Fitxa de l'activitat 4.13 "*Amb quins conflictes ens podem trobar?*"
- Fitxa de l'activitat 4.13 "Fitxa d'identificació de problemes"
- Fitxa de l'activitat 4.14 "*Xarxa de recursos*"

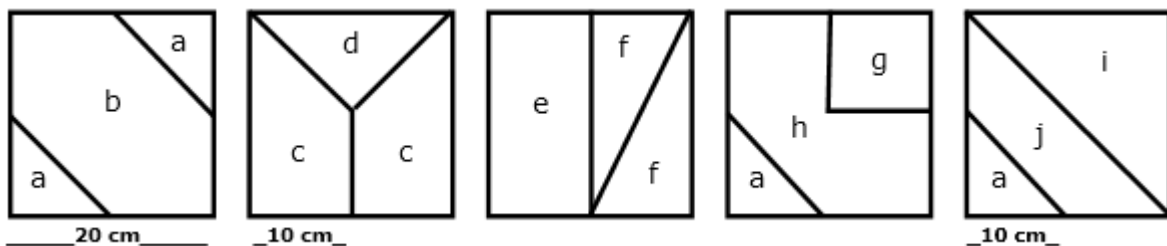
4.9.- TREBALL EN EQUIP I COOPERACIÓ

OBJECTIUS

- Fomentar la col·laboració i treballar la idea de treballar en equip
- Aprendre a canalitzar l'ajut als companys

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

Necessitem, com a material previ a l'activitat, preparar un joc de quadrats com els que hi ha a continuació. Els quadrats poden ser de la mida que vulguem (l'exemple està fet amb costat de 20 cm) i les peces de la mateixa lletra han de ser iguals.

Un cop s'han retallat els quadrats i les seves peces respectives, s'agafen 5 sobres, que es marquen amb les lletres A, B, C, D i E. Llavors distribuïm les peces de la següent manera:

- Sobre A: peces a, c, h, i
- Sobre B: peces a, a, a, e
- Sobre C: peça j
- Sobre D: peces d, f
- Sobre E: peces b, c, f, g

Necessitarem un joc de quadrats per cada grup de cinc persones que realitzin l'activitat.

Per iniciar la dinàmica cal que els alumnes es distribueixin en grups de cinc persones, llavors repartim els sobres de maneres que cada membre de l'equip tingui un dels sobres per poder construir els quadrats.

Abans d'obrir els sobres, l'educador explica que es tracta d'un trencaclosques on cada grup ha de poder fer cinc quadrats de la mateixa grandària tenint en compte les següents consignes:

- Mentre dura la dinàmica no es pot parlar, ni comunicar-se amb gestos o d'alguna altra manera
- Si algú pensa que no li serveix alguna peça la pot deixar al mig de la

taula del seu grup (únic espai permès per intercanviar peces) De la mateixa manera, si veu que allà al mig hi ha alguna peça que li pot anar bé pel quadrat la pot agafar

- No es pot intervenir en la realització del quadrat d'algun altre company, ni agafar-li o donar-li peces directament
- Un cop el grup tingui els cinc quadrats han de romandre en silenci fins que la resta de grups hagin finalitzat

És molt interessant que hi hagi observadors durant l'activitat per poder fer un seguiment de les reaccions dels companys i companyes, anotar el respecte de les normes, el nivell de cooperació i col·laboració grupal...

Un cop tots els grups hagin acabat els seus quadrats passem a analitzar el que ha succeït (durada mínima de 15 minuts pel debat) amb l'ajuda de les observacions.

MATERIALS

- Tants jocs de cinc quadrats com grups de cinc participants hi hagi
- Jocs de cinc sobres per a cada grup

AVALUACIÓ DE L'ACTIVITAT

A través de l'observació feta durant l'activitat podrem analitzar el comportament i els espais relacionals que s'han establert dins dels diferents grups. Aquesta dinàmica posa de manifest la relació d'interdependència que existeix entre els membres d'un grup, i la capacitat de pensar amb el col·lectiu per poder finalitzar la tasca encarregada.

4.10.- QUÈ HAN DE FER LES ALTRES PERSONES PERQUÈ ENS EXPRESSEM MILLOR? ESTABLIM LES REGLES DEL JOC

OBJECTIUS

- Establir unes normes de diàleg que sorgeixin del propi grup i amb el seu propi llenguatge
- Comprendre i conèixer l'altre punt de vista
- Incorporar empatia vers la diferència

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

Els alumnes exposen els comportaments aliens que els motiven i els que els obstaculitzen a l'hora d'expressar-se a classe i poder realitzar el treball de grup, per posteriorment reflexionar i debatre sobre aquests comportaments.

S'elaboren dos cartells en els que es reflexa en un, tot allò positiu, i en l'altre, tot allò negatiu de les conductes de la resta de companyes i companys.

10' - En un primer moment cada persona escriu individualment en els dos cartells tot el que consideri que cal debatre.

10' - Per parelles, es reparteixen i es reflexiona al voltant de les conductes i comportaments distribuïts, tenint en compte què cal fer per mantenir els aspectes positius i què cal millorar perquè els aspectes negatius no es reproduïxin en un futur.

20' - A partir del treball fet per les diferents parelles dividim el grup-classe en dos grups on un haurà de preparar les estratègies a seguir per mantenir els comportaments positius i l'altre haurà de proposar les estratègies a treballar perquè no es reproduïxin les conductes negatives.

15' - Un cop cada grup hagi finalitzat, es posen en comú, establint així un procés de negociació i consens. Es preparen dos cartells (manteniment aspectes positius i millora aspectes negatius), es col·loquen en un lloc visible de la sala i s'adquirirà el compromís i corresponsabilitat per respectar els acords al llarg de la resta de sessions.

MATERIALS

- Fitxa de l'activitat 4.10 "*Què hem de fer per expressar-nos millor*"
- Cartolines
- Retoladors

AVALUACIÓ DE L'ACTIVITAT

L'observació durant l'activitat, així com la creativitat al voltant de les intervencions realitzades. Tanmateix el resultat final d'ambdues cartolines ha de desprendre's d'un nivell de suficiència mínim acceptat pel conjunt de membres (professorat i alumnat)

4.11.- NIVELLS DE PARTICIPACIÓ

OBJECTIUS

- Analitzar i comprendre els diferents elements vinculats a processos participatius
- Conèixer críticament els espais de participació i les seves estructures

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

10' - L'activitat comença amb una dinàmica, breu, de pluja d'idees, on els alumnes exposen què pensen que és PARTICIPAR, per així poder trobar la nostra pròpia definició del concepte.

30' - A més a més també valorem què saben prèviament dels nivells de participació i quins són els criteris que per ells són els que poden ajudar a categoritzar.

Per fer-ho realitzarem un doble exercici:

- Els demanarem que diguin exemples que pensin que són participació i les anirem apuntant a la pissarra, podent-ne afegir alguna per l'educadora.
- Els entreguem un document on parli de la participació, sense que hi hagi una definició concreta, i una classificació dels diferents nivells, perquè en petits grups facin una lectura.

15' - A partir d'aquí farem un anàlisi de si totes les qüestions plantejades són iguals i les categoritzarem i prioritzarem per ordre d'importància a l'hora de qui i com es prenen les decisions sobre els temes sorgits. També les col·locarem dins del nivell que considerin que han d'estar.

30' - Un cop distribuïdes i prioritzades caldrà que pensin una definició del concepte Participar. Llavors cada grupet haurà d'exposar al conjunt de la classe el que han fet i veure si hi ha coincidències o divergències en el conjunt de reflexions.

25' - Després acotarem la definició consensuada i analitzarem quins són els elements veritablement importants en la participació amb l'ajuda de l'educadora, que faciliti l'aclariment i l'enquadrament de la visió més rigorosa al voltant dels nivells de participació, sense que tal fet provoqui el desinterès per un debat en forma de dubtes i qüestionaments que sorgeixin de l'explicació magistral.

CONTINGUTS

1. La participació

La participació és una idea relativament recent, sorgida de la necessitat de crear un espai públic, l'espai de relació entre les persones d'un determinat grup, on siguin recollides totes les sensibilitats, totes les necessitats, totes les demandes i totes les inquietuds, d'una societat com la nostra, complexa i en constant canvi

Hi ha moltes maneres de participar i totes tenen la seva lògica i el seu moment i no han de ser necessàriament excloents de la resta: opinar en una xerrada, escriure una reclamació, manifestar-se, organitzar una activitat (per la comunitat), assumir un càrrec de responsabilitat en un associació, votar a les eleccions. Hi ha molts tipus de participacions, diferents entre elles. No totes les participacions són el mateix, ni tenen la mateixa importància. Per tant, han de tenir un diferent interès social. No totes tenen el mateix valor.

Si volem parlar de participació real, hem d'establir criteris qualitius. Elements que donen la capacitat per a delimitar i donar grau a la participació. Els criteris per ordenar les participacions:

La incidència cap a l'exterior, la repercussió que té de cara a la societat, el que aquesta acció aporta, i estretament vinculada amb un interès col·lectiu.

La intencionalitat d'incidència, té a veure amb el grau de participació. Una acció sense cap intencionalitat d'incidir en l'entorn, com per exemple parlar de política, no es pot considerar participació

El benefici col·lectiu. Estem parlant de participació social, per tant, l'interès col·lectiu del fet participatiu ens identifica el grau de participació. L'interès individual és legítim, però no és representatiu de la participació. En qualsevol acció participativa existeix un mínim d'interès individual (la voluntat personal de millorar el món, la realització personal, etc), però l'acció o situació participativa com a tal, no té una finalitat individual, sinó col·lectiva. La participació com a tal, existeix també en l'empresa privada. Un pot participar de l'empresa adquirint accions. Però l'interès de la empresa (el que podríem identificar com a acció com a tal), és guanyar diners.

La participació es l'acció per la qual un individu traspasa les seves preferències individuals a la col·lectivitat, és l'eina que ens permet estar representats a la comunitat/societat, esperant una resposta estructural. Apuntar-nos a un gimnàs no té cap intenció de transmetre res a la societat, l'acció s'acaba en el consum de l'activitat i en la recompensa que es treu a canvi. Per contra, implicar-se en una organització esportiva (activament) te la intenció de promoure una activitat, des de la perspectiva de la consideració de preferència d'aquesta activitat i per tant la seva promoció a la societat.

Quan liderem un negoci, també estem fent una projecció social de la nostra preferència (la de guanyar diners) però no esperem una resposta estructural, no pretenem canviar res, no pretenem construir un nou

panorama/marc social. Per contra, quan els empresaris s'agrupen, si que fan accions participatives, en tant que aquí sí que intenten construir un marc adient a les seves preferències (política de promoció del comerç local, suport fiscal...).

Intentem construir un nou marc en que la nostra preferència tingui el seu espai, estigui representada, es tingui en compte.

Per tant podrem parlar de participació de baixa o alta intensitat depenent de si l'acció permet o facilita potencialment/teòricament més o menys capacitat de representació social.

L'acció participativa estarà estrictament vinculada al individu, parlant de més o menys acció participativa. Quan parlem de projectes o espais, estarem parlant de potencialitats de la participació, ja que permetran o impediran, promouran o desincentivaran l'acció participativa.

La representació. La incidència interna: la implicació o repercussió de la persona en el procés participatiu (la implicació, l'assumpció de responsabilitat..). El nivell en que la persona està representada en cada un dels moments **del procés participatiu**.

La participació és un procés en el qual l'individu està representat. Per tant, la qualitat d'aquest procés, és imprescindible per identificar que és i que no és participació i que és més o menys participatiu.

Aquesta repercussió, es pot avaluar identificant les fases de la participació en que l'individu està present. Per tal que la participació es doni plenament, és necessari que l'individu participi de l'anàlisi de la realitat, la construcció del posicionament, de la proposta, de la planificació, execució i avaluació d'aquesta situació.

L'associacionisme és una de les màximes expressions participatives, ja que una estructura associativa permet exercir la participació (cal remetre's a la idea de "poder", ja que aquest "poder", pren la forma d'espais socials i de grups i col·lectius); i assegura la capacitat i oportunitat d'estar representat en cada una de les fases mencionades en el paràgraf anterior (anàlisi, posicionament, proposta, planificació, execució i avaluació).

Si bé és cert que existeixen moltes classificacions dels nivells de participació, com els establerts a partir del maximalisme presencial en cada element de decisió. La proposta al voltant dels nivells de participació esdevenen arrel de la implicació dels subjectes en el procés de presa de decisions.

Nivell de manipulació

Es produeix quan el poder està concentrat en qui pren les decisions i no existeix cap mena de consulta a qui les han de posar en pràctica. Qui executa les accions no saben de què es tracta i per tant tenen dificultats per comprendre què se'ls proposa. Aquesta participació requereix de l'assistència i concurs de qui pren part en l'acció, però no els hi dona la oportunitat real de participar.

Nivell de decoració

Es produeix quan les estructures i organitzacions usen a un col·lectiu determinat per enfortir els seus interessos de forma relativament indirecta. També podríem anomenar-lo com accions de participació aparent, doncs la presa de decisions es troba igualment concentrada en mans de qui ostenten el poder.

Participació simbòlica

Es produeix quan els participants aparentment tenen l'oportunitat d'expressar-se, però que en realitat es té poca o cap incidència en la presa de decisions final. La podríem resumir com la frase de la il·lustració dèspota "tot per al poble però sense el poble" .

Informació i consulta

Aquelles persones que prenen les decisions es comuniquen i demanen o reben informació i opinions d'aquells que han de portar-les a la pràctica. El grau d'incidència en les decisions finals de les opinions resultants del contrast és variable, però en aquest estadi de participació aquells que desenvolupen les accions han tingut almenys l'oportunitat de conèixer i comprendre les decisions. A més de tenir un paper com actors molts més rellevant i significatiu i no tan simbòlic.

Gestió compartida

La presa de decisions es produeix amb un major grau d'implicació i capacitat real d'intervenir per part d'aquells que han de portar a terme la decisió. S'apropa en major mesura a un model de participació plena, on el conjunt de l'organització de persones que la formen prenen part i tenen oportunitat de debatre, prendre decisions i portar a terme les accions acordades col·lectivament.

Autogestió

La unitat de decisió és el grup, però entenent igualment que la autogestió suposa la gestió compartida entre els diferents individus d'aquell col·lectiu.

Tanmateix, existeixen altres classificacions que no parteixen del grau d'implicació en els processos de decisió, sinó que es classifiquen a partir del concepte de màxima capacitat de decisió en el màxim grau possible de decisió, com per exemple la classificació que va elaborar en Roger Hart en la dècada dels 90 i revisada per diferents teòrics del tema.

2. Condicionants i determinants de la participació

Existeixen diferents elements i condicionants que ens afecten en la nostra vida diària i marquen les nostres opcions de desenvolupament social, econòmic, laboral... és a dir, la nostra manera de viure.

Aquests elements són comuns a la col·lectivitat, a un conjunt de persones, sigui quina sigui: l'escala veïnal, la gent de l'escola, els companys de feina, la totalitat de veïns del municipi, els habitants d'un país, etc.

- Depenent de la política d'un país, dels seus recursos, de la seva història, etc; els seus habitants tindran una sanitat o una altra, un transport públic o un altre, uns sous més alts o més baixos, més o menys atur, un tipus d'escola o una altra...
- Al mercat laboral, depenent del tipus d'empresa, de les característiques de l'empresariat, de l'existència o no de sindicats i de la resta de companys, tindrem unes condicions i ambient laboral diferents.

- Als centres d'ensenyament, depenent dels recursos que hi destini l'administració, depenent de la directiva, de la totalitat del professorat, de l'existència o no d'associació de pares i mares, etc; tindrem una o altra proposta educativa.

Aquests condicionants no són estàtics: han estat creats i modificats al llarg del temps. És, per tant, una construcció social (una idea compartida pel conjunt de la ciutadania) que pot evolucionar i transformar-se des dels diferents espais. L'establiment d'un estat en règim de democràcia permet transformar tots aquests condicionants des de tots els espais possibles, sense que aquest fet impliqui il·legalitat o s'hagi de defensar de forma clandestina. L'elecció dels càrrecs polítics possibilita que la ciutadania posi en clau institucional les seves pròpies idees de com la societat i els seus condicionants han de ser transformats. Així mateix la democràcia permet el sorgiment de col·lectius associats que esdevenen actors transformadors de forma activa des de la dimensió social.

Malgrat això, el desplegament de la democràcia es troba en un procés continu, lluny d'erigir-se com una finalitat acabada i perfeccionada, la democràcia suposa aprofundir en ella mateixa, en espais que són de nova creació o que amb el pas dels anys vénen consolidant-se.

- La creació de diferents espais formals en l'àmbit de l'administració de representació: consells consultius, espais de negociació, consultes ciutadanes, referèndums, etc.
- La creació i foment d'espais informals de representació.
- El foment i suport del poder no institucional: l'organització de la societat com a estructura autònoma per al desenvolupament d'iniciatives civils, l'associacionisme.
- La manera de fer dels representants: oberts a les diferents realitats socials i adaptables a la canviant realitat. Amb una real predisposició de servei a la societat.
- Espais de responsabilitat: no només existeixen espais de responsabilitat en les diferents administracions. Cada comunitat o col·lectiu ha de disposar d'aquests espais de representació dels interessos col·lectius. Dos exemples (entre la infinitat de possibilitats) d'això són les escales de veïns com a representants i gestors de la col·lectivitat que significa viure en un mateix edifici, els consells escolars on estan integrats pels representants dels diferents col·lectius (pares i mares, professorat, alumnat i treballadors i treballadores no docents) que conformen la comunitat escolar.

Si existeixen condicionants que marquen el nostre desenvolupament com a persona i les nostres relacions interpersonals, i si aquests condicionants es poden canviar, la única manera de fer-ho, és involucrant-nos en la definició, construcció, modificació i en cas de ser necessari, en l'eliminació d'aquests. I d'això, se'n diu participar.

Participar és prendre consciència que un individu forma part d'una col·lectivitat, i aquesta col·lectivitat necessita l'opinió de cada un dels seus membres per poder decidir el camí que ha de marcar, però també necessita del seu esforç per tal de construir-la. I és que en una comunitat, tothom rep, però

tothom aporta. Aquesta aportació és la participació.

Podem afirmar que sense participació no hi ha democràcia, i quanta més participació hi hagi, més avançada serà la democràcia. I és que si volem crear una societat democràtica on puguem créixer (com a societat i com a persones) la única manera és implicar-nos en els afer públics, que no són altra cosa que els nostres afers. Si nosaltres formem part de la societat, els assumptes de la societat són els nostres assumptes.

3. El dret a participar

La majoria dels països del món, (entre els quals es troba Espanya), van signar el 1989 el Conveni de Nacions Unides sobre els Drets dels Infants (contemplant com a "infant" el conjunt de la població en edat compreses entre els 0 i els 18 anys, ambdós inclosos). En aquesta carta magna es contempla el dret i la responsabilitat d'involucrar-se en perfilar el seu futur i el futur de la seva comunitat.

La participació dels infants, com reconeix l'esmentat conveni, ve explicitada pels següents principis:

1. Llibertat d'Expressió (Art. 12 i 13)
2. Llibertat de pensament, consciència i religió (Art. 14)
3. Llibertat de reunió (Art. 15)
4. Accés a la informació (Art. 17)
5. Suport especial pels infants amb disminucions (Art. 13)
6. Educació per a la satisfacció personal i la responsabilitat ciutadana (Art. 29)
7. Jugar i participar en la vida cultural i artística de la seva comunitat (Art. 31)

Així, es reconeix que s'han de proporcionar directrius caps als drets dels infants i joves a pensar lliurement, d'una manera conscient per tal de desenvolupar les seves capacitats i cap a la lliure expressió "d'acord amb l'edat i la seva maduresa". Tot i que aquest conveni anima als diferents estats signants a establir codis morals i legals referents a la infància, encara fa falta molt temps per veure, en la majoria de països canvis substancials en l'actitud cap a la participació dels infants i joves en la vida cívica.

La Constitució espanyola, en l'article 48, compromet l'administració pública en la promoció de "les condicions per la participació lliure i eficaç de la joventut en el desenvolupament polític, econòmic i cultural".

En la mateixa línia, el nou Estatut de Catalunya, estableix el dret "a participar en condicions d'igualtat en els afers públics de Catalunya, de manera directa o bé per mitjà de representants" (article 29) i l'obligació per part dels poders públics de promoure "la participació social en l'elaboració, la presentació i l'avaluació de les polítiques públiques", així com la participació "individual i associativa en els àmbits cívic, social, cultural, econòmic i polític" en base als "principis de pluralisme, lliure iniciativa i autonomia" (article 43). I en l'article 142, remarca que "correspon a la Generalitat la competència exclusiva en matèria de joventut, que inclou en tot cas:... la promoció de l'associacionisme juvenil, de les iniciatives de participació de la gent jove..."

Per promoure la participació dels joves i les joves en la vida cívica cal fer esment en les seves capacitats per a desenvolupar una cultura participativa. Aquesta capacitat dependrà del desenvolupament de dominis d'intel·ligència a diferents graus o nivells , però també de la cultura, l'ambient, la classe social de cada jove, i de com s'exposen a diferents materials, experiències i educacions informals a través de les seves famílies i amics, que condiciona que apareguin diferents competències i capacitats en diferents moments. Així, existeixen diferents teories sobre com els infants desenvolupen la seva identitat, però la majoria estan d'acord en que hi ha dos períodes de desenvolupament rellevats per la participació dels nens en la comunitat: la infantesa mitjana i la adolescència i es suggereix que els nens i nenes i els i les adolescents necessiten diferents mecanismes de participació.

MATERIALS

- Fitxa de l'activitat 4.11 "*Què és per nosaltres participar?*"
- Document de l'activitat 4.11 "*La participació*"

AVALUACIÓ DE L'ACTIVITAT

A partir dels dubtes generats, així com les preguntes expressades durant i després de l'explicació dona instruments per conèixer si veritablement els alumnes han incorporat de forma significativa els conceptes treballats.

4.12.- SISTEMA DE PRESA DE DECISIONS

OBJECTIUS

- Conèixer críticament el desenvolupament dels processos participatius.
- Analitzar i comprendre els diferents elements vinculats a processos participatius.

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

Prèviament a iniciar per part de l'educadora un espai magistral d'explicació d'un seguit de conceptes, es realitza una dinàmica per exemplificar el sistema de presa de decisions.

10' - El conjunt del grup-classe ha de debatre sobre tres temes amb la intenció que arribin a algun acord col·lectiu. En aquest cas i per tal de dotar d'un nivell d'implicació més real, seran els propis alumnes qui escullin els temes (elecció lloc viatge de final de curs, recollida de propostes per la millora de les instal·lacions, què fer davant conductes distorsionadores d'alguns companys durant les classes...)

10' per cada tema - El grup ha d'arribar a un acord de cadascuna de les decisions a prendre i identificar la metodologia utilitzada per cada temàtica o plantejament. L'educadora és l'encarregada de designar a alumnes concrets punts de vista antagònics i visions matisades per afavorir el debat.

15' - Al finalitzar el temps de debat analitzem el debat i identifiquem quina metodologia de treball han fet servir per arribar a un acord. Amb l'ajuda de l'educadora com a moderadora, veiem quins sistemes de presa de decisions existeixen, quin s'han utilitzat durant els debats i el perquè d'uns i no uns altres.

CONTINGUTS

Sistemes de presa de decisions

A l'hora de prendre decisions que afecten a un col·lectiu de persones, és a dir, decisions sobre un afer públic, existeixen diferents maneres de fer-ho.

Per CONSENS: És un sistema mitjançant el qual després d'escoltar totes les opinions i les seves argumentacions s'arriba a un acord comú. No hi ha ni guanyadors ni perdedors, tots arriben al mateix acord. Això suposa que si hem partit d'opinions diverses, fins i tot contràries, haurem fet l'esforç

d'apropar-nos a les opinions dels altres i segurament haurem d'haver modificat les nostres, renunciant a part de les mateixes en benefici de tots.

Aquest sistema té els seus inconvenients; no és útil en cas d'una emergència o en cas d'un nombre molt gran de persones que hagin de decidir (a no ser que ho facin no directament sinó per representació)

Per VOTACIÓ: És un sistema mitjançant el qual després d'escoltar totes les opinions i les seves argumentacions tothom vota, és a dir, tria quina opció li sembla millor i acabarà acceptant aquella que hagi obtingut la majoria de vots. Es poden donar dos supòsits: es pot arribar a un consens després de les argumentacions donades després d'exercir el vot o es pot donar el cas que no hi hagi acord i llavors no haurem de modificar les nostres opinions, però sí que hi ha guanyadors i perdedors.

Es poden establir diferents tipus de majoria:

Majoria simple: quan el nombre de vots positius és major que el de negatius (de 10 possibles vots, hi hauria majoria simple amb 4 vots a favor, 3 en contra i 2 abstencions)

Majoria absoluta: quan el nombre de vots positius supera la meitat del total de vots possibles (de 10 possibles vots, hauria d'aconseguir-ne sis de positius per establir-se)

Majoria ponderada o qualificada: quan es creu convenient que la majoria sigui més àmplia que la meitat més un vot del total de vots possibles (es pot establir en 2/3 o 4/5)

Aquest sistema té els seus inconvenients; no es poden dur a terme mínimament les opinions de la minoria perdedora. Pot ser útil si no es veu la manera d'arribar a un acord o si són moltes les persones a decidir.

Per IMPOSICIÓ: És un sistema mitjançant el qual qui té el poder pren les decisions, s'estableix per autoritat. Aquesta es pot exercir escoltant o no les opinions dels afectats per la decisió a prendre. Pot justificar o no la decisió presa o simplement la pot imposar per la força (aquesta es pot donar per llei o per coacció ja sigui amenaçant, cridant...)

Aquest sistema té els seus inconvenients; la manca total de decisió dels afectats, la manca de llibertat... Pot ser útil en cas d'emergència o quan es pot justificar la competència de l'autoritat que pren la decisió, com per exemple en l'àmbit mèdic.

MATERIALS

- Fitxa de l'activitat 4.12 "*Hem de prendre una decisió*"
- Document de l'activitat 4.12 "*Sistemes de presa de decisions*"

AVALUACIÓ DE L'ACTIVITAT

Incorporar elements de crítica i de transferència en la vida real, bé sigui política com més quotidiana, és l'element que ha de facilitar l'avaluació d'una activitat que té trets de ser un espai d'observació pel conjunt de l'assignatura.

ACTIVITAT 13

4.13.- CONCRECIÓ DE LA PROPOSTA DE TREBALL I RESOLUCIÓ DE CONFLICTES

OBJECTIUS

- Analitzar i comprendre els diferents elements vinculats a processos participatius
- Acotar la proposta de treball

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

La sessió es desenvolupa amb els grups de treball fets segons l'elecció temàtica definida en l'activitat 8.

15' - Cada grup, un cop identificada la temàtica a desenvolupar, cal acotar i concretar una proposta de treball. Un cop feta la concreció han d'identificar possibles conflictes d'interessos o obstacles com a grup que es poden trobar al llarg del procés i quines possibles estratègies hauran de treballar per poder donar resposta a aquestes situacions. De forma oral un responsable o representant de cada grup, exposaran les idees que han sorgit.

15' - Escollim 2 conflictes dels presentats i deixem una estona perquè cada grup pensi com ho representaran.

20' - Cada grup farà el seu role-playing i en acabar analitzarem tots els factors que han anat sorgint en les simulacions a partir de les anotacions preses per la resta de l'alumnat. Ens permetrà establir conjuntament quines són les millors estratègies a seguir per la resolució de conflictes.

5' - Lliurar i explicar la fitxa "identificació de problemes" (que servirà per l'activitat 22): conforme vagin desenvolupant el seu projecte, han d'anotar els principals problemes amb que es trobin. Cal indicar-ne una breu descripció i, en cas de resoldre'l, com ho han fet.

MATERIALS

- Fitxa de l'activitat 4.13 *"Amb quins conflictes ens podem trobar?"*
- Fitxa de l'activitat 4.13 *"Identificació de problemes"*

AVALUACIÓ DE L'ACTIVITAT

Aprofundiment com a grup dels veritable conflictes que sorgeixen de la quotidianitat, així com l'avaluació a partir del checklist que permet l'assumpció rigorosa de les intervencions dels alumnes en la seva forma d'aportació creativa o distorsionadora.

4.14.- XARXA DE RECURSOS

OBJECTIUS

- Prendre consciència de la xarxa de recursos i contactes que tenim que poden ser útils al grup per la bona planificació de l'activitat o projecte.

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

Com que ja tenim concretades les temàtiques de treball grupal i hem identificat aquells conflictes o possibles complicacions que ens poden sorgir, farem una primera aproximació al coneixement que tenen els alumnes dels recursos que els poden facilitar dur a terme la proposta. D'aquesta manera, es plantegen un seguit de preguntes amb les que es pugui dibuixar una xarxa de relacions de com conèixer i identificar què ens farà falta per desenvolupar el projecte:

1.-Què necessitem per tirar endavant la proposta?

Per exemple (recomanable no fer una llista superior a 7 o 8 necessitats):

- Saber de qui depèn
- Trobar un espai
- Aconseguir els permisos necessaris

2.-Qui coneixem que pugui ajudar-nos a aconseguir-ho?

Per exemple:

- Un familiar o conegut treballa o té una empresa d'alguna cosa que necessitem
- Alguna persona que participa en alguna associació o entitat que ens pot ajudar
- Alguna persona que se li dóna bé el tema o sap on i/o a qui demanar-li

3.-Qui pot contactar amb aquesta persona i quan?

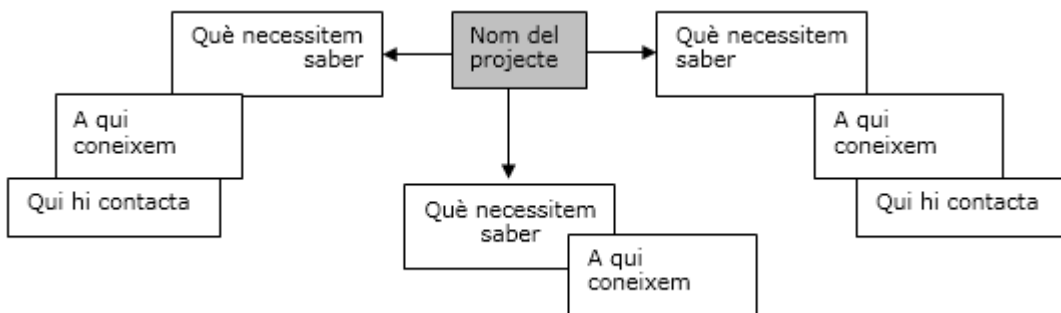
Per exemple, pensar en:

- Qui ho té més fàcil
- Qui és més llençat
- Qui té temps per fer-ho en les dates previstes

4.-Posem en comú la xarxa de contactes en funció de les necessitats detectades i conjuntament:

- Prioritzem els contactes més útils i fàcils (no podem fer-ho tot).
- Definim exactament què li demanarem
- Definim clarament qui tindrà la responsabilitat
- Establim una data per decidir quan necessitem el resultat del contacte

5.-Dibuixem la xarxa de relacions (construir aquesta xarxa de forma gràfica).

MATERIALS

- Fitxa de l'activitat 4.14 "Xarxa de recursos"

AVALUACIÓ DE L'ACTIVITAT

El nivell de complexitat de la xarxa ens facilitarà els indicadors per conèixer si el desenvolupament de l'activitat ha assolit els objectius perseguits.

TEMA: Dedicar una estona a avaluar el procés formatiu.

OBJECTIUS:

- Avaluar l'actitud, el comportament i la feina realitzada fins el moment, de manera individual

GUIÓ DE LA UNITAT:

- Avaluació de seguiment.

CONSIDERACIONS:

Fer un anàlisi crític, autoavaluació, del comportament i implicació en el treball dins de l'aula.

Estimular el fer propostes de millora a dinàmica i metodologia utilitzades.

RECURSOS:

- Fitxa de l'activitat 5.15 "Qüestionari avaluació de seguiment"

ACTIVITAT 15

5.15.- AVALUACIÓ DE SEGUIMENT

OBJECTIUS

- Avaluar l'actitud, el comportament i la feina realitzada fins el moment, de manera individual

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

5' - S'explica a l'alumnat que ha d'omplir, a casa i amb tranquil·litat, el petit qüestionari d'avaluació de seguiment. S'ha d'entregar a l'inici de la següent sessió.

MATERIALS

- Fitxa de l'activitat 5.15 "Qüestionari avaluació de seguiment"

AVALUACIÓ DE L'ACTIVITAT

La informació extreta dels qüestionaris dóna idees de com es va desenvolupant l'assignatura. Al marge d'anar fent una avaluació continuada, és necessari dedicar una estona de parada on reflexionar sobre tot el que s'ha fet i com s'està vivint.

TEMA: Conèixer l'estructuració d'un projecte i com desenvolupar-ho. Treball d'elaboració del projecte. Exposició de les propostes de treball. Anàlisi dels problemes en la implementació dels projectes.

Aquesta unitat didàctica està dividida en dos blocs separats per la unitat didàctica 7. Aquest fet es deu a que la planificació i organització d'un projecte requereix de temps a través d'un procés de construcció progressiva que genera nous requeriments i per tant necessita que s'articulin respostes a aquestes noves preguntes. La planificació que es pugui fer inicialment, necessita d'una revisió una vegada s'ha iniciat el procés d'organització del projecte. Per tal de donar temps a l'alumnat per a generar aquest procés s'ha intercalat la unitat didàctica 7 entre els dos moments de la planificació.

OBJECTIUS:

- Planificació d'un projecte de transformació de la realitat propera.
- Articular una proposta concreta a partir d'una idea.
- Exposició del projecte a la resta de la classe
- Analitzar els impediments a l'hora d'implementar un projecte.

GUIÓ DE LA UNITAT 6A:

- 6.16. Explicació i posada en comú: *Elaboració fitxa-guió projecte*
- 6.17. Treball grupal: Elaboració projecte
- 6.18. Treball grupal i posada en comú: Exposició i anàlisi grupal dels projectes
- 6.19. Treball grupal: Com ho portem a la pràctica?

CONSIDERACIONS:

Crear un clima distès, respectuós i positiu entre l'alumnat.

Acompanyar en el procés d'elaboració dels projectes finals de cada grup i ajudar a donar resposta als dubtes que vagin sorgint.

Observar i analitzar les diferents exposicions dels projectes grupals i propiciar el debat general.

Adequar els continguts teòrics treballats en la definició del projecte grupal.

Fomentar el debat i construcció conjunta del coneixement.

Mantenir una actitud oberta i respectuosa davant l'argumentació de les propostes dels companys i companyes.

Facilitar les eines necessàries per poder donar resposta als dubtes que apareguin.

RECURSOS:

Document de l'activitat 6.16 "*Guió d'un projecte*"

Fitxa de l'activitat 6.17 "*Plantilla del projecte*"

Aula d'informàtica i connexió a Internet.

Fitxa de l'activitat 6.18 "*Anàlisi dels projectes*"

Fitxa de l'activitat 6.19 "Com ho portem a la pràctica"

6.16.- ELABORACIÓ FITXA-GUIÓ PROJECTE

OBJECTIUS

- Facilitar una eina senzilla per a la planificació.

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

Les activitats 16 i 17 són molt importants per la concreció de l'assignatura i necessiten de 3 a 5 sessions perquè es realitzi un bon treball. És per això, que més endavant es reserven varies sessions per a la revisió de la planificació i la incorporació de les modificacions necessàries (activitats 19 i 22).

En aquesta sessió hem de transmetre la importància de planificar, de posar per escrit el que es vol dur a terme. Ens cal identificar i clarificar quins són les objectius de l'acció a realitzar perquè ens els sentim propis i ens facilitin donar coherència al que farem. També hem de definir qui tirem endavant la proposta, com ho farem, a qui va dirigida l'acció, quina xarxa de recursos tenim, com avaluarem la feina feta, etc. Fent-ho d'aquesta manera identificarem les nostres possibilitats i limitacions, i ens donarà pautes per fer-ne un millor seguiment avaluatiu en el moment de dur-ho a la pràctica.

Els donem a cada grup un model de guió de projecte i els expliquem cada part:

- Títol o nom del projecte
- Presentació
- Justificació
- Destinataris
- Objectius + indicadors d'avaluació
- Metodologia
- Activitats
- Recursos (materials, humans, econòmics)
- Organització
- Temporalització
- Avaluació

Un cop feta l'explicació i resolts els dubtes, cada grup haurà de realitzar el seu esquema i fer-ne una posada en comú, per acabar de resoldre dubtes a partir de l'experiència de la resta d'alumnes.

MATERIALS

Document de l'activitat 6.16 "*Guió d'un projecte*"

6.17.- ELABORACIÓ PROJECTE PER ESCRIT

OBJECTIUS

- Escriure el projecte sobre paper
- Identificar mancances i limitacions
- Definir estratègies de resolució de conflictes

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

Al llarg de les dues sessions cal anar desgranant cadascun dels punts del projecte i anar-los dotant de continguts. L'educadora estarà en tot moment acompanyant els diferents grups per facilitar-los la resolució de dubtes o inquietuds que vagin apareixent al llarg del treball.

Una vegada el projecte estigui definit (a la segona sessió) es convidarà als alumnes a començar en la seva implementació. És molt important que l'alumnat iniciï la posada en marxa del projecte en aquest moment, ja que tres sessions després hi ha una activitat per treballar els possibles dubtes que hagin sorgit sobre com portar a la pràctica allò que s'ha ideat.

MATERIALS

Fitxa de l'activitat 6.17 "*Plantilla del projecte*"

Aula d'informàtica i connexió a Internet.

AVALUACIÓ DE L'ACTIVITAT

Es tindrà en compte el grau d'implicació individual de cada membre del grup en la configuració del projecte per escrit. També es tindran en compte la capacitat de comunicació interna, l'organització, la distribució de tasques, les aportacions d'idees reflexionades, el respecte de les idees que aportin les companyes i companys del grup, l'escolta activa, la resolució de conflictes i la recerca de solucions a les limitacions trobades.

6.18.- EXPOSICIÓ I ANÀLISI GRUPAL DELS PROJECTES

OBJECTIUS

- Lectura i implementació dels projectes

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

Cada grup exposa a la resta d'alumnes de classe el treball realitzat, fent especial èmfasi en el procés de construcció col·lectiu del projecte.

Després de la lectura, la resta de companyes i companys podran fer aportacions i/o suggerències que ajudin a millor la proposta presentada. Cada grup decidirà si aquestes aportacions constructives ajuden a la millora de la feina feta i les incorporen al seu treball.

MATERIALS

Fitxa de l'activitat 6.18 "Anàlisi dels projectes".

AVALUACIÓ DE L'ACTIVITAT

Avaluació de la qualitat del projecte presentat i la capacitat per acceptar crítiques constructives i/o suggerències a la feina feta.

6.19.- COM HO PORTEM A LA PRÀCTICA?

OBJECTIUS

- Analitzar i comprendre els diferents elements vinculats a processos participatius.
- Analitzar els impediments a l'hora d'implementar un projecte.
- Acotar la proposta de treball.

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

Un cop s'han escrit i presentat els diferents projectes, és el moment de fer una parada i, amb l'ajuda del dinamitzador, detallar com cal portar-los a la pràctica.

5' - Introduir la sessió: els hem de transmetre que a quantes més preguntes organitzatives sàpiguen donar respostes, més senzill els resultarà saber per on anar: per on cal començar, qui fa què (repartiment de tasques dins del grup), quan cal fer cada cosa, amb quins recursos compten i qui n'és responsable... També han de ser conscients que cal anar compartint i contrastant la informació al llarg de tot el procés, per així poder identificar possibilitats i/o limitacions. Tots aquests elements els ajudaran a fer un millor seguiment i avaluació continuada de tot el procés de preparació i execució dels diferents projectes.

40' - Treballar en grup.

10' - Compartir dubtes organitzatius dels diferents grups i entrega de la fitxa de treball.

MATERIALS

Fitxa de l'activitat 6.19 *"Com ho portem a la pràctica"*

AVALUACIÓ DE L'ACTIVITAT

Es tindrà en compte el grau d'implicació individual de cada membre del grup, la capacitat de comunicació interna, l'organització, la distribució de tasques, les aportacions d'idees reflexionades, el respecte de les idees que aportin les companyes i companys del grup, l'escolta activa, la resolució de conflictes i la recerca de solucions a les limitacions trobades.

TEMA: Coneixement i funcionament del món associatiu. Conèixer una entitat del municipi.

OBJECTIUS:

- Conèixer críticament els espais de participació i les seves estructures.
- Conèixer com funciona l'associacionisme.
- Conèixer les associacions i entitats del municipi.

GUIÓ DE LA UNITAT:

Explicació i debat grupal: *Què és una associació? Tipologies.*

Visita d'una entitat del municipi.

CONSIDERACIONS:

Fomentar el debat i construcció conjunta del coneixement.

Mantenir una actitud oberta i respectuosa davant l'argumentació de les propostes dels companys i companyes.

Adequar els continguts teòrics treballats en la definició del projecte grupal.

Treballar l'escolta activa i l'habilitat personal de dialogar.

Mostrar respecte per l'exposició de l'entitat que ens vingui a visitar. Preparar possibles preguntes relacionades amb els projectes de l'alumnat que es puguin resoldre en el debat de l'activitat.

RECURSOS:

Document de l'activitat 7.20 "*Associacionisme*"

Document de l'activitat 7.20 "*Tipologia d'associacions*"

Fitxa de l'activitat 7.21 "*Visita entitat*"

Ordinador i canó de projecció

Guia d'entitats del territori (una per alumne/a)

ACTIVITAT 20

7.20.- QUÈ ÉS UNA ASSOCIACIÓ? TIPOLOGIES.

OBJECTIUS

- Satisfereix necessitats personals de reconeixement, com un procés de construcció de la identitat pròpia.
- Detectar, analitzar i comprendre els elements externs pertanyents a lògiques d'interès en contra de la lògica de necessitat.
- Desenvolupar necessitats socials de pertànyer a un col·lectiu d'iguals.
- Analitzar i comprendre els diferents elements vinculats a processos participatius
- Conèixer críticament els espais de participació i les seves estructures.
- Conèixer com funciona l'associacionisme i els diferents elements que el configuren.

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

A partir d'una pluja d'idees en gran grup l'educadora desenvolupa els conceptes i elements, en un procés de construcció del discurs de "què és una associació?" de forma que els continguts aquí desenvolupats són en forma de guia per l'educadora doncs l'alumnat pot mostrar interessos o coneixements divergents als aquí proposats, es tracta doncs de construir entre tots un cos conceptual i una sèrie de codis comuns per tots.

A partir dels coneixements propis dels alumnes i junt amb ells, en un constant procés de feed-back, l'educadora construirà un discurs, en un format de diàleg amb els alumnes al voltant dels continguts següent.

CONTINGUTS

Què és una associació

La paraula ASSOCIACIÓ ve del llatí AD (junts a) SOCCIARE (socis)

Les associacions són agrupacions de persones constituïdes per realitzar una activitat col·lectiva de manera estable, organitzats democràticament, sense afany de lucre i independents, al menys formalment, de l'Estat, els partits polítics i les empreses.

El dret a associar-se queda contemplat en l'article 48 de la Constitució Espanyola i està regulat per la Llei Orgànica 1/2002, de 22 de març, on en el capítol 4 (articles 19 al 22) es reconeix el dret d'associació de manera clara i inequívoca, com a dret fonamental. Aquesta declaració no pot ser vulnerada per cap persona ni institució i el respecte a aquest dret ha de presidir i guiar l'actuació dels poders públics i del conjunt de la ciutadania.

Així doncs, les característiques fonamentals són:

Grup de persones.

Objectius i activitats comunes.

Funcionament democràtic.

Sense afany de lucre.

Independents.

El concepte d'associació

Podem definir l'associació com una figura jurídica amb la qual s'estableixen una o més finalitats originades i orientades cap a l'exercici de determinades activitats en defensa d'uns interessos davant de terceres persones. Aquesta figura jurídica ve regulada per uns estatuts, que estableixen que les associacions són agrupaments voluntaris, d'estructura democràtica i de propietat col·lectiva. Com a estructura voluntària sense ànim lucratiu, l'associació busca la consecució d'objectius tangibles.

D'altra banda, són un instrument jurídic fonamental en els processos de desenvolupament social, cultural, cívic i comunitari, així com vehicles i espais de realització de la participació en molts casos, sense que excloguin altres formes d'agrupament o d'agregació social o cultural. Una categoria que ha pres especial rellevància en els darrers temps han estat algunes entitats de caràcter col·lectiu que actuen en la perspectiva de la gestió de serveis, de cara al desenvolupament d'activitats subsidiàries de la gestió de l'administració. Amb això s'han creat noves modalitats d'associació jurídica, afins a les empreses de serveis en forma d'associació (sovint professionalitzada), model constituït per empreses que, progressivament, s'han denominat intermediàries pel seu paper de mediadors entre l'administració i la gestió d'un projecte. Entenem que aquest tipus d'associació (molt respectable per altra banda) no forma part de la categoria de les associacions participatives sinó que es tracta més aviat d'una associació de caràcter assistencial.

D'altra banda, les associacions formen part de l'anomenat tercer sector, amb trets comuns que les diferencien del públic i del privat. En aquest sentit, entenem que el sector públic està delimitat per les lleis i les normes que regulen l'actuació de les diferents administracions públiques i dels organismes creats per dur a terme les seves finalitats. El sector privat, per la seva banda, està orientat a la construcció d'un benefici privat com a objectiu principal. Les fronteres entre un sector i l'altre són difuses i podem trobar òrgans i activitats que es troben entre l'un i l'altre. És en aquesta intersecció on trobem les associacions i altres formes organitzatives de tipus no lucratiu (fundacions, cooperatives...). Una de les riqueses del món associatiu és la seva diversitat d'objectius, de finalitats i de mitjans de treball, que permeten cobrir tot l'espectre ideològic i d'actuació del conjunt de la societat.

Importància de l'associacionisme juvenil

El fenomen de l'associacionisme juvenil és un tema important pel conjunt de la societat, perquè incideix en el procés d'inserció social i professional que es fa

durant l'etapa de transició al món adult i que tota societat intenta que es realitzi per raons òbvies de la forma més harmònica possible, alhora que és un espai d'expressió en si mateix.

Més concretament aquesta importància rau en la nombrosa quantitat de joves que s'associen (tot i que percentualment siguin encara una minoria) i en els seus significats, perquè permet al jove anar descobrint els altres a través del tracte entre iguals, fet que facilita els intercanvis en un context més lliure i plural que el familiar o l'escolar, permet conèixer la imatge que els altres tenen d'un, aprendre i provar les pròpies actituds per la convivència social, l'assumpció de responsabilitats, el lideratge de projectes... en definitiva, l'aprenentatge d'habilitats i facetes que els seran útils pel dia de demà (en el seu entorn laboral, posem per cas). Podem dir que les associacions juvenils són escoles de democràcia amb identitat pròpia, impulsores d'iniciatives novadores, com a espais de representació, com a motor de canvi, etc.

Valors i funcions de l'associacionisme juvenil

L'associacionisme juvenil aporta un valor iniciàtic, és dir, ajuda a introduir-se als circuits d'informació (social, política, econòmica...). El jove associat troba un grup que li dona seguretat, confiança en ell mateix i en els companys de filiació i, sobretot, confiança en les possibilitats que s'obren quan s'actua col·lectivament. La convivència amb el grup li aporta equilibri, autonomia, i la capacitat d'acceptar i superar les pròpies frustracions. A més, la relació amb els altres ajuda el jove a estructurar la seva escala de valors.

En iniciar-se en una associació, el jove fa tot un assaig d'integració, es veu forçat a establir ponts de diàleg i d'acord, a comunicar-se... El propi grup és el que li demana solidaritat i compromís, i això deriva en un procés d'aprenentatge que, després, el jove acabarà transvasant a la resta de la societat (sigui de forma conscient o inconscient) mitjançant les seves relacions amb l'entorn: la ciutat física, les persones amb qui es relaciona (llegeixi's el patrimoni comú, els altres ciutadans). Exercir aquest compromís és, en definitiva, actuar cívicament.

Tota associació, independentment del seu caràcter i objectius, es converteix, amb les seves actuacions diàries, en un element de transició cultural, en un punt de referència, de sensibilització i de creació. Permet que el jove se senti protagonista del seu temps i de les manifestacions culturals que es generen i que se senti un agent actiu en la transformació de la societat. Així concs, l'associació pot servir, molt sovint, per canalitzar i positivament la tradicional actitud inconformista i reivindicativa que s'associa a la joventut.

Amb la relació amb el grup, el jove aprèn del seu entorn, de la seva realitat, del fet de pertànyer a una col·lectivitat i, simultàniament, mentre aprèn dels altres, també fa aportacions, comparteix els seus coneixements, i, en definitiva, constata com els altres també aprenen d'ell, amb les conseqüències que això té per la seva autoestima i l'interès en mantenir i enfortir el seu compromís participatiu. I el més important: tot aquest procés es produeix d'una manera espontània, no reglada i imposada, sent aquesta falta de reglamentació una de

les claus del seu èxit.

Les associacions juvenils generen iniciatives, creen i recullen idees, generant opinió i discursos. Això contribueix a organitzar la societat a l'entorn dels valors i a garantir el relleu generacional de l'associacionisme actiu de caràcter no específicament juvenil. Alhora, les associacions juvenils representen objectius i valors propis que permeten la interrelació amb altres col·lectius socials.

Les associacions formals de joves actuen pedagògicament creant actituds participatives que després s'estendran molt més enllà del marc estricte de l'associació. Això converteix l'associacionisme en un agent social dinamitzador que traspasa les actituds dels membres de l'associació a altres camps i, en última instància, al conjunt de la societat. En aquest sentit, és convenient subratllar l'efecte multiplicador que té l'associacionisme en la transmissió de valors i actituds, ja que l'ideari del seu projecte col·lectiu és vehiculat (en major o menor intensitat) cap a la resta de la societat mitjançant l'actitud individual de cada un dels membres associats.

D'altra banda, des del moment que l'associacionisme ofereix serveis (encara que aquest no sigui tant el seu *leitmotiv* com un efecte col·lateral) l'associacionisme contribueix al benestar social de tots. Moltes associacions ofereixen serveis de manera més eficaç que la pròpia administració (que sí que té l'oferta de serveis com a prioritat), per raons com la major proximitat i complicitat amb el jove, la menor rigidesa burocràtica, etc.

En conclusió, el jove associat que fonamenta la seva estructura personal en tots els aspectes descrits, adquireix més coneixements i té majors possibilitats que la resta de joves en una gran diversitat de camps, perquè accedeix abans a la cultura, a la vida social i participativa de la ciutat, al contacte directe i la interlocució amb l'administració pública... La societat també se'n beneficia, perquè té un sector preparat per crear el teixit social que tota societat madura i vital necessita. L'associacionisme, en definitiva, genera una joventut més autònoma, compromesa, activa i cívica.

L'entorn de suport d'una associació (potencials i handicaps)

Des del moment de la seva creació, una associació passa a formar part del teixit social de la seva comunitat. A través d'ella, es genera un seguit de relacions personals i grupals que faciliten el desenvolupament de la societat a la qual està vinculada. Per tant, per entendre el fenomen de l'associacionisme juvenil també cal repassar quin és l'entorn amb el qual es troben els joves associats o aquells que volen constituir-se com a associació.

Un dels principals problemes de l'associacionisme juvenil és la falta de recursos infraestructurals, vinculada a l'elevat cost del lloguer de locals. En aquest context, l'ajut de l'administració municipal pren una gran rellevància, tot i que encara estem lluny de l'aprofitament exhaustiu dels equipaments existents. Si s'aprofités tot el seu potencial, es podria donar un important impuls quantitatiu i qualitatiu a l'associacionisme.

La coordinació de les associacions juvenils d'un barri, municipi o zona geogràfica mitjançant una taula de diàleg conjunta converteix la suma d'associacions en una plataforma amb un pes específic que pot actuar com a interlocutor directe amb les institucions i acostar, d'aquesta manera, els i les

joves a les vies de participació directa en la vida de la seva comunitat.

D'altra banda, les administracions locals, comarcals i autonòmica inclouen en els seus pressupostos i programes algunes partides a favor del foment de l'associacionisme i la participació juvenil, tot i que encara són pressupostos modestos. A més, els representants polítics de joventut (regidors, consellers) no tenen un pes específic i la gran quantitat de tècnics referents per a diferents temàtiques específiques acaba provocant un fort distanciament entre les associacions juvenils i l'administració corresponent, amb la conseqüent tendència a un menor interès de les entitats en l'activitat i els projectes que es realitzen al territori.

Tipus d'associacions

L'associacionisme es caracteritza per la quantitat de diferents grups de persones amb interessos i/o necessitats comunes que s'associen, sense ànims lucratius, per aconseguir uns objectius comuns que ells mateixos estableixen.

Les principals característiques d'aquest tipus d'associacionisme són:

Les relacions entre els components del grup es formalitzen amb una intenció de donar-los continuïtat temporal.

Actuen en un àmbit específicament juvenil.

Es troben legitimats pel sistema social extern.

Tenen la possibilitat de substituir els seus membres, sense que això posi en perill la continuïtat de l'associació.

La major part d'ajuts que l'administració instrumenta s'adrecen a aquest tipus d'organitzacions.

L'enorme diversitat en la tipologia d'associacions formals que podem trobar fa difícil establir algun tipus de classificació. De fet, si parlem d'associacionisme des d'una perspectiva integral i el més genèrica possible, trobem un ventall d'oferta existent gairebé il·limitat, una oferta prou àmplia com perquè qualsevol jove amb una mínima voluntat de comprometre's i de participar pugui trobar alguna entitat associativa les activitats i el discurs de la qual li resultin pròxims i s'hi pugui sentir identificat. Un intent de catalogació no exhaustiu de les entitats pot portar-nos a establir les següents categories:

ASSOCIACIONS DE JOVES PROFESSIONALS / EMPRESARIS

ASSOCIACIONS I GRUPS DE CREACIÓ I DIFUSIÓ ARTÍSTICA

Arts audiovisuals

Arts escèniques

Arts plàstiques i decoratives

Música

ASSOCIACIONS, GRUPS DE JOVES I SINDICATS D'ESTUDIANTS

Ensenyament secundari, d'àmbit general i representatives

Universitàries d'àmbit general i representatives

Socials i culturals d'ensenyament secundari

Socials i culturals universitàries

Estudiantils especialitzades

Estudiantils d'àmbit facultat / centre / escola

ASSOCIACIONS I GRUPS SOCIALS I CULTURALS

- Comunicació juvenil
- Cultura popular i tradicional catalana
- Cultural
- Excursionisme
- Oci i lleure
- Recerca i estudi
- Rol
- Esportiva
- TIC

ASSOCIACIONS, GRUPS I XARXES D'ACCIÓ SOCIAL

- Assistencial
- Centre Social Okupat
- Col·lectius en risc i marginació
- Consum
- Cooperació
- Cultura de la pau
- Dones
- Gais i lesbianes
- Globalització alternativa
- Immigrants
- Integració disminuïts
- Intercanvis i voluntariat internacional
- Interculturalitat
- Ocupacional
- Promoció de la salut
- Promoció del voluntariat
- Sostenibilitat i mediambient
- Moviment veïnal juvenil
- Organització politico-social

ASSOCIACIONISME EDUCATIU

- Escoltisme
- Especialitzats
- Esplai
- Casals de Joves

MOVIMENTS, ASSOCIACIONS I GRUPS CONFSSIONALS

ORGANITZACIONS JUVENILS POLÍTIQUES

- Partits polítics
- Altres moviments polítics

ORGANITZACIONS JUVENILS SINDICALS

- Sindicats
- Altres moviments obrers

PLATAFORMES, XARXES I SUPRAFEDERACIONS DE COORDINACIÓ

- Plataformes de coordinació juvenil territorial d'àmbit local
- Plataformes de coordinació juvenil territorial d'àmbit supramunicipal
- Plataformes de coordinació juvenil sectorial d'àmbit local
- Plataformes de coordinació juvenil sectorial d'àmbit supramunicipal

Federacions i coordinadores sectorials d'àmbit nacional

Federacions i coordinadores sectorials d'àmbit estatal i internacional

També existeix un associacionisme no formalitzat que, així mateix, es pot diferenciar en dues grans categories: els grups informals i els no formals. Els grups informals són aquells que tenen una característica de nuclis primaris de relació, amb una gran flexibilitat i que es generen amb molta naturalitat, de manera pràcticament espontània. Es tracta de les colles i els grups d'amics. D'altra banda, els grups no formals són els que existeixen al voltant d'un determinat nucli d'interès més o menys explícit (l'interès per la música, el teatre, el còmic, la ràdio...) i reuneixen una sèrie de característiques que podem formular de la següent manera:

Tenen una organització no formalitzable i altament flexible.

No tenen pretensions de continuïtat indefinida en el temps.

La seva durada pot ser estable o efímera.

Obeeixen a un interès o motivació concrets, que no necessiten un corpus ideològic complex per justificar-se.

No hi ha una consciència de globalitat o de pertànyer a un moviment més ampli.

La vinculació sol venir donada per un punt de referència físic.

Associacions d'alumnes als centres de secundària

L'associacionisme estudiantil constitueix una mostra d'interès per la participació en el funcionament dels centres d'ensenyament i l'expressió d'hàbits democràtics i de compromís. Aquests interessos s'han de saber explotar i potenciar des de l'administració de l'escola, tant per treure'n rendiments immediats pel centre (activitat associativa que l'enriquirà i el dinamitzarà) com per la potencialitat que suposen de cara a beneficis futurs (per l'escola en particular o per la societat en general). En definitiva, també és responsabilitat dels centres impulsar i consolidar l'interès participatiu de l'alumnat. L'alumnat, per la seva banda, ha de tenir molt clar que un dels drets que té reconeguts és el d'associar-se, creant organitzacions d'acord amb la llei.

Funcionament i objectius de les associacions d'alumnes

L'associacionisme estudiantil és una fórmula de participació, ja que en el seu àmbit tant es poden abordar les qüestions que es tracten al Consell Escolar com preparar altres temes que no són plantejats al Consell, però que poden ser d'interès per l'alumnat. Dins de la mateixa associació es poden crear òrgans consultius on els representants dels alumnes al Consell Escolar (els consellers i les conselleres escolars) prenguin nota de quins són els suggeriments, idees, opinions o reivindicacions de l'alumnat. Si aquest pas es fa correctament, els consellers escolars es convertiran en els portaveus reals dels alumnes.

Des de l'associació es poden reivindicar d'una manera molt més efectiva diferents aspectes que afecten la vida diària del centre, especialment aquelles qüestions polèmiques que compten amb l'oposició de l'equip directiu o del professorat.

L'associació és de gran utilitat a l'hora de dinamitzar la vida social, cultural o

lúdica del centre. Una de les queixes més esteses sobre els centres de secundària és que es limiten a jugar un paper de transmissors de continguts lectius i són llocs on només es va a estudiar i on, per contra, gairebé no es fan activitats extraescolars ni es transmeten continguts no curriculars. L'associació d'estudiants és un instrument que permet l'autoorganització dels alumnes per dur a terme totes aquestes activitats que sovint troben a faltar.

Alhora, les associacions d'alumnes serveixen, també, per a permetre la relació amb altres alumnes o agents que intervenen en la vida dels centres (les AMPA posem per cas), per tal d'afrontar problemes d'àmbit més general que puguin ser la causa d'algunes de les deficiències més greus que es detecten al sistema educatiu, o per contrastar experiències entre diferents centres.

També són una manera de participar en la vertebració de la societat, ja que poden contribuir d'una manera més activa i compromesa a l'avenç del dia a dia de la societat. Són profitoses pels membres que les componen, ja que integren valors i actituds democràtiques i contribueixen a una educació integral i influeixen a la socialització dels individus.

Les associacions d'alumnes assumeixen, entre altres coses, els següents objectius:

Expressen l'opinió dels alumnes en tot el que fa referència a la situació dins del centre d'estudis.

Col·laboren en els afers educatius dels centres i en les seves activitats complementàries i extraescolars.

Promouen la participació dels alumnes.

Realitzen activitats culturals, esportives i de foment de l'acció cooperativa i de treball en equip.

MATERIALS

Document de l'activitat 7.20 "*Associacionisme*"

Document de l'activitat 7.20 "*Tipologia d'associacions*"

AVALUACIÓ DE L'ACTIVITAT

L'observació de les intervencions de l'alumnat a partir del checklist, així com la validació de les seves pròpies opinions per part dels companys poden servir com a ítem per avaluar aquesta activitat.

La implicació en forma d'aportacions, així com la proliferació de certs qüestionaments i dubtes als models teòrics presentats per l'educadora, mostren l'assumpció per part de l'alumnat dels aspectes vinculats a aquesta activitat.

7.21.- VISITA D'UNA ENTITAT DEL MUNICIPI

OBJECTIUS

- Conèixer els espais de participació i les seves estructures
- Conèixer les associacions i entitats del municipi

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

5' - L'alumnat escriu en un document què li sembla interessant conèixer de l'entitat que ve de visita i exposa aquelles preguntes o dubtes que li vagin apareixent al llarg de la presentació per plantejar-los al final de la intervenció.

20' - Exposició entitat:

Una o dues persones d'una entitat ubicada al municipi i que dirigeix els seus esforços a la dinàmica social de la vila, fa una síntesis de la seva activitat i dels seus plantejaments. El recolzament en una presentació on es pugui veure l'activitat de l'associació pot ser una manera d'ajudar a il·lustrar l'exposició. Els alumnes participaran en la part final per tal d'expressar dubtes i preguntes al representant de l'associació.

La visita no s'ha de basar única i exclusivament en una dimensió explicativa i descriptiva de la realitat associativa d'una determinada entitat, sinó també en la seva vessant personal, dels aspectes humans de la persona que ens visita i les seves vivències i experiències en el món associatiu.

Per poder realitzar aquesta activitat no ens val qualsevol tipus d'entitat, sinó que en necessitem una que ens ajudi a visualitzar el treball associatiu que du a terme, des del motiu de la seva configuració, la composició i organització dels seus membres fins a la repercussió social i comunitària de la seva tasca. És per aquest motiu que cal que compleixi el màxim dels següents criteris:

Existència de diferents estructures participatives adaptades als diferents nivells d'implicació i decisió de l'entitat

Estat o nivell de participació interna

Promoció interna de la participació

Nivell de transparència

Accessibilitat a l'entitat

Intencionalitat del foment de la participació

Existència d'estructures participatives

Tenint en compte totes aquestes consideracions, alhora caldrà prioritzar aquelles entitats de caràcter juvenil, ja que facilita la visualització per part de l'alumnat que gent propera a la seva edat està implicada en un projecte associatiu.

15' - Arribats a aquest moment, ens podem trobar amb dos supòsits:

a) La persona d'entitat que ha vingut a fer l'exposició ens ha parlat de la realitat associativa del municipi. Llavors donem espai per resoldre dubtes i debat conjunt.

b) La persona d'entitat que ha vingut a fer l'exposició no ens ha parlat de la realitat associativa del municipi. Llavors dediquem aquesta estona a explicar quines entitats hi ha al nostre entorn; incloent aquells grups on els alumnes considerin que existeixen espais de participació. Tanquem la sessió fent entrega, en cas que existeixi, de la guia de serveis i entitats del municipi.

MATERIALS

- Recursos audiovisuals (ordinador i canó de projecció, TV i vídeo o DVD...)
- Fitxa de l'activitat 7.21 "*Visita entitat*"
- Guia d'entitats del territori (una per alumne/a)

AVALUACIÓ DE L'ACTIVITAT

A partir de les intervencions que facin els alumnes es pot avaluar si els hi ha resultat significativa i motivadora l'explicació i visita d'un membre d'una associació del municipi.

TEMA: Conèixer l'estructuració d'un projecte i com desenvolupar-ho. Treball d'elaboració del projecte. Exposició de les propostes de treball. Anàlisi dels problemes en la implementació dels projectes.

Aquesta unitat didàctica està dividida en dos blocs separats per la unitat didàctica 7. Aquest fet es deu a que la planificació i organització d'un projecte requereix de temps a través d'un procés de construcció progressiva que genera nous requeriments i per tant necessita que s'articulin respostes a aquestes noves preguntes. La planificació que es pugui fer inicialment, necessita d'una revisió una vegada s'ha iniciat el procés d'organització del projecte. Per tal de donar temps a l'alumnat per a generar aquest procés s'ha intercalat la unitat didàctica 7 entre els dos moments de la planificació.

OBJECTIUS:

- Planificació d'un projecte de transformació de la realitat propera.
- Articular una proposta concreta a partir d'una idea.
- Exposició del projecte a la resta de la classe
- Analitzar els impediments a l'hora d'implementar un projecte.

GUIÓ DE LA UNITAT 6B:

Explicació i treball grupal: Analitzem i resolem els problemes

CONSIDERACIONS:

Crear un clima distès, respectuós i positiu entre l'alumnat.

Acompanyar en el procés d'elaboració dels projectes finals de cada grup i ajudar a donar resposta als dubtes que vagin sorgint.

Observar i analitzar les diferents exposicions dels projectes grupals i propiciar el debat general.

Adequar els continguts teòrics treballats en la definició del projecte grupal.

Fomentar el debat i construcció conjunta del coneixement.

Mantenir una actitud oberta i respectuosa davant l'argumentació de les propostes dels companys i companyes.

Facilitar les eines necessàries per poder donar resposta als dubtes que apareguin.

RECURSOS:

- Fitxa de l'activitat 4.13 *"Identificació de problemes"*

Fitxa de l'activitat 6.22 "*Afrontem els problemes*"

6.22.- ANALITZEM I RESOLEM ELS PROBLEMES

OBJECTIUS

- Analitzar els impediments a l'hora d'implementar un projecte
- Identificar mancances i limitacions
- Definir estratègies de resolució de problemes
- Analitzar i comprendre els diferents elements vinculats a processos participatius

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

Prèviament, cada grup ha omplert la fitxa (lliurada a l'activitat 13) en la que descriuen els problemes que han sorgit a l'hora d'iniciar la implementació del seu projecte.

Analitzarem els problemes que hem trobat en la implementació dels projectes, com els hem superat i en cas contrari, de forma col·lectiva (en base a l'experiència que hem adquirit) veurem com superar-los, com poder fer allò que ens hem plantejat.

Sessió 1

20' - En un primer moment, cada grup mostrarà a la resta de la classe en format de titular els problemes recollits a la fitxa (4.13). El professorat haurà d'apuntar a la pissarra els problemes que vagin sorgint, agrupant aquells que són similars i classificant-los per tipologies.

- De recursos: temps, econòmics, infraestructurals, falta gent.
- Funcionals: coordinació, relació, planificació, comunicació.
- Institucionals: les competències de l'administració, els impediments normatius, la manca de diàleg o receptivitat.
- Capacitació: coneixements, experiència, habilitats.
- De resposta: apatia, passotisme...

10' - El professorat farà un resum dels problemes sorgits, i explicarà una primera classificació d'aquests.

5' - Per al segon bloc de la sessió farem grups en els que hi haurà, com a mínim, un integrant de cada projecte. Una tècnica pot ser que els integrants de cada projecte es numerin de l'1 al 5, i després agrupar-se per números. D'aquesta manera hem generat cinc grups nous amb una representació de cada projecte.

20' - Cada grup s'encarrega d'analitzar una tipologia dels problemes i buscarà les possibles solucions per tal de superar-los. No cal que analitzin exhaustivament cadascun dels problemes concrets, sinó que han d'intentar oferir solucions més o menys generalistes per a cada un dels problemes comuns. Exemple: al grup que analitza els problemes de recursos haurà de dissenyar solucions als problemes econòmics, de manca de temps o d'infraestructures.

Sessió 2

20' - En plenari, cada grup exposa les solucions proposades sobre la tipologia de problema analitzat.

15' - El professorat, en base a la classificació feta en la sessió anterior i a les propostes de solucions proposades pels alumnes per tal de superar els problemes, realitza un anàlisi sobre les problemàtiques que habitualment ens trobem a l'hora de implementar projectes en l'àmbit de la participació social, fent esment a una classificació conceptual que ens ha de dur a millorar l'enfocament que realitzem per tal de superar-los.

20' - La classe es torna a col·locar pels grups de projectes. En base a les aportacions realitzades, cada grup analitza els problemes descrits a la fitxa 4.13 i intenta dissenyar una solució pròpia per a cadascun d'ells.

CONTINGUTS

Des d'una perspectiva més conceptual, els problemes es poden classificar segons quatre categories:

Els inherents: són els que ens trobarem pel propi context. Tot i que no podem canviar immediatament la realitat, si la tenim en compte, la podem "esquivar" a través d'estratègies.

Els infraestructurals: mai tindrem els recursos suficients per fer allò que volem. Per superar aquesta mancança, cal aprofitar la xarxa de recursos al nostre abast i fer servir la sempre inestimable creativitat.

Els funcionals: tot equip de treball té problemes de funcionament: de coordinació, organitzatius, de relació, planificació, etc. El dia té les hores que té, és normal que no ens doni temps a fer tot el que es necessita per tal que l'activitat vagi bé; En un grup és normal que hi hagi diversitat d'opinions i que aquesta comporti discrepàncies. Cal experiència, treball en xarxa i formació. I tampoc ens hem d'oblidar que això que fem, ho fem per gaudir, pel que no pot faltar el bon humor.

Els conceptuals: enfoquem malament la nostra acció. Alguna cosa no enfoquem bé: o l'objectiu, o les accions proposades per assolir l'objectiu, i impedeixen la correcta resolució. Cal revisar la concordança entre l'anàlisi que hem fet, els objectius plantejats, les capacitats que tenim i el projecte plantejat. Potser cal rebaixar expectatives, modificar les accions plantejades o incorporar noves estratègies.

La importància dels tres primers és relativa, en tant que es corresponen a la realitat concreta del moment en el que vivim, però també a la pròpia activitat que estem realitzant: la participació, en tant que integra les diferents preferències i interessos dels integrants d'un col·lectiu, comporta distorsions en el seu funcionament, que requeriran d'estratègies (analitzades amb anterioritat: UD4) per tal de superar-les.

En tot cas, els problemes més importants són els conceptuals, tot i que són els més difícils d'identificar. Això no significa que haguem d'ignorar la resta de problemes o que els considerem irresolubles.

MATERIALS

- Fitxa de l'activitat 4.13 *"Identificació de problemes"*
- Fitxa de l'activitat 6.22 *"Afrontem els problemes"*

AVALUACIÓ DE L'ACTIVITAT

Es tindrà en compte el grau d'implicació individual de cada membre del grup, la capacitat de comunicació interna, l'organització, la distribució de tasques, les aportacions d'idees reflexionades, el respecte de les idees que aportin les companyes i companys del grup, l'escolta activa, la resolució de conflictes i la recerca de solucions a les limitacions trobades.

TEMA: Situació de la participació en el món global.

OBJECTIUS:

- Conèixer l'acció de la participació fora de l'àmbit local.

GUIÓ DE LA UNITAT:

8.23. Treball grupal i posada en comú: L'acció participativa.

CONSIDERACIONS:

Recuperar aspectes treballats i contrastar el nivell de coneixement real dels espais participatius del territori més proper.

Extrapolar els continguts treballats en relació a afers de caràcter general i més allunyats de la pròpia realitat quotidiana.

RECURSOS:

Fitxa de l'activitat 8.23 "*La participació al món*"

MATERIAL:

Diaris i revistes

Paper d'embalar

Retoladors de colors

Tisores i cola

8.23.- L'ACCIÓ PARTICIPATIVA

OBJECTIUS

- Analitzar i comprendre els diferents elements vinculats a processos participatius.
- Conèixer críticament els espais de participació i les seves estructures.
- Conèixer el món associatiu global.

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

A través d'aquesta activitat, s'analitzarà els problemes existents al municipi, al país i al món, i de quina manera les persones els afronten oferint alternatives i solucions. L'activitat es desenvoluparà durant dos sessions:

Sessió 1

10' - Dividir el grup classe en 3 grups. Cada grup es dedicarà a un àmbit territorial: món local, regional i global. L'alumnat analitzarà mitjançant notícies de diaris i revistes, l'acció de la ciutadania organitzada en la resolució de problemes socials o on l'articulació d'inquietuds comunitàries. És important comptar amb diferents diaris de diferents dies i diversificació de publicacions per tal de contemplar com es desenvolupen certs temes.

45' - Cada grup, del seu àmbit territorial, haurà de trobar una acció ciutadana i guardar els retalls de les notícies. Acompanyats per la fitxa de treball han d'identificar quins tipus d'actors hi intervenen, els problemes a resoldre, quines solucions proposen i de quina manera actuen. Al finalitzar han de traslladar la informació de la fitxa en un paper d'embalar, de manera que es vegi de manera gràfica.

Si disposen de temps, poden triar més d'una acció ciutadana.

Sessió 2

30' - Cada grup exposarà a la classe el seu anàlisi, destacant quins problemes han trobat i quin tipus de resposta ciutadana han vist.

25' - En plenari s'analitzen si existeixen diferències entre els diferents nivells: Quins tipus de problemes hi ha en cada nivell? Els podem agrupar? Quin tipus de solucions es donen en cada nivell? Quin tipus d'articulació social es dona en cada nivell? Alhora, també ens preguntarem quin pot ser el nostre paper i quines repercussions a escala global pot tenir la nostra acció. Jo com a persona, puc fer alguna cosa? Com, des del món local, podem incidir en allò global?

MATERIALS

- Diaris i revistes
- Paper d'embalar
- Retoladors de colors
- Tisores i cola
- Fitxa de l'activitat 8.23 "*La participació al món*"

AVALUACIÓ DE L'ACTIVITAT

La construcció a partir del coneixement dels propis alumnes és una forma de veure com ells i elles incorporen i s'abstrauen per entendre una lògica que sovint se'ns escapa. Analitzar la realitat global com una realitat d'escasses oportunitats de participació i comprendre les alternatives i propostes, són els criteris més vàlids per establir l'avaluació d'aquesta activitat.

TEMA: Avaluació i debat sobre la participació. Presentació dels projectes realitzats, els seus resultats i avaluació grupal. Avaluació de l'assignatura, del procés generat i posicionament sobre les seves perspectives de futur individual.

OBJECTIUS:

- Anàlisi del procés de participació i de les capacitats que aquesta genera.
- Avaluació dels projectes participatius generats.
- Avaluació del procés d'aprenentatge realitzat.

GUIÓ DE LA UNITAT:

Treball grupal i posada en comú: Anàlisi de la participació.

Treball en grup i exposició: Avaluació dels projectes executats.

Avaluació de l'assignatura.

CONSIDERACIONS:

Contrastar els continguts i l'experiència viscuda amb la pròpia realitat.

Evitar que la valoració general giri al voltant de situacions o persones concretes que puguin violentar a algú.

Mantenir una actitud oberta i respectuosa davant l'argumentació de les valoracions i opinions dels companys i companyes.

Visualitzar la voluntat personal d'implicar-se en espais participatius.

RECURSOS:

- Fitxa de l'activitat 9.24 *"Campanya publicitària sobre la participació"*
- Fitxa de l'activitat 9.25 *"Memòria i avaluació del projecte"*
- Fitxa de l'activitat 9.26 *"Qüestionari avaluació final"*
- Diaris i revistes
- Paper d'embalar
- Retoladors de colors
- Tisores i cola

9.24.- ANÀLISI DE LA PARTICIPACIÓ

OBJECTIUS

- Identificar limitacions i motivacions a l'hora de participar
- Desenvolupar habilitats comunicatives
- Conscienciar de la importància de la participació
- Promoure la implicació social

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

Arrel de l'experiència de participació que s'ha generat es pretén analitzar el contingut teòric que s'ha treballat durant tot el curs. Analitzar els problemes i impediments que hi ha a l'hora de participar, però també les potencialitats que aquesta genera.

La idea a transmetre és que participar no és fàcil, però sí que és possible. I encara que costi, i que el resultat no sigui exactament tal i com l'havíem imaginat, al final hem construït una nova situació, fet que ha estat gràcies a la nostra implicació. Però a més a més, pel camí hem gaudit aprenent, compartint, coneixent.... Des d'una postura realista, les coses no són fàcils, però tampoc són impossibles, i aquesta dificultat no ens ha d'impedir portar-ho a terme, ja que no només cal valorar el resultat del producte final, sinó també el procés i allò que nosaltres hem tret de tot plegat. Alhora, cal analitzar la dificultat de realitzar les coses a nivell individual i com l'acció col·lectiva, tot i no ser fàcil, ajuda a afrontar els reptes, multiplicant la capacitat d'incidència: associar-se és poder!

10' - Per tal de realitzar aquesta activitat caldrà fer quatre grups. Després explicarem la dinàmica a seguir: cada grup ha de desenvolupar un spot publicitari per tal de promoure o dissuadir (depenent del cas) la participació entre els joves. Una vegada fets els grups i explicada l'activitat, es sortejarà el medi que han de fer servir (anunci de TV, falca de ràdio, cartell publicitari o representació d'un anunci viral) i l'enfocament d'aquest (promoció o prevenció de la participació). En cas de promoció hauran de vendre que la joventut participi alabant les bondats i potencialitats que aquesta genera. En cas de la prevenció hauran de persuadir sobre la participació, davant dels conflictes i complicacions que aquesta comporta. D'aquesta manera, la distribució tant del medi com de l'enfocament seran aleatoris.

20' - Cada grup prepara la seva publicitat. Han de tenir en compte el llenguatge de cada medi i la representació que requereix cada medi: un anunci a la televisió dura un màxim de 30 segons, una falca radiofònica pot durar entre 20 i 40 segons, un anunci viral no pot durar més de dos minuts. Cada spot haurà de contemplar: un eslògan principal, el contingut del missatge a transmetre, el guió o esquema de l'anunci.

10' - Representació dels espots. En el cas del cartell, el poden explicar breument.

15' - Debat. Amb l'ajuda del professorat, es fa una exposició dels aspectes més

rellevants de la participació sotmeten aquests a debat per part del grup-classe, establint els límits del que és la participació, la implicació o la responsabilitat en la presa de decisions, així com valorar quins son els veritables mecanisme afavoridors o obstacles (aspectes positius i negatius) de la participació alhora de prendre certes decisions o de realitzar certs plantejaments i/o projectes.

MATERIALS

Fitxa de l'activitat 9.24 *"Campanya publicitària sobre la participació"*

Paper d'embalar

Diaris i revistes

Paper d'embalar

Retoladors de colors

Tisores i cola

AVALUACIÓ DE L'ACTIVITAT

L'observació ens facilitarà detectar les estratègies de comunicació individuals per arribar a un acord grupal, com s'expressen en públic i els mecanismes que s'utilitzen per trobar consensos col·lectius.

9.25.- AVALUACIÓ DELS PROJECTES EXECUTATS

OBJECTIUS

- Donar a conèixer eines d'avaluació que ens ajudin a implementar els projectes
- Escriure una memòria dels projectes realitzats

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

Després d'aproximadament onze sessions en les que s'ha treballat el desenvolupament i implementació dels projectes, es proposa a l'alumnat que realitzin l'etapa final de qualsevol intervenció social, la seva avaluació. Aquesta activitat es realitzarà en dues sessions.

Sessió 1

En una primera sessió es demana a cada grup que realitzi una memòria del seu projecte, que contempli la seva avaluació. Durant tota la sessió el grup es dedicarà, a través de la fitxa 9.25, a descriure com han desenvolupat el seu projecte, els resultats obtinguts i com millorarien la seva proposta.

10' - Lliurar i explicar la fitxa 9.25 en la que hauran de realitzar la memòria del seu projecte. Fer una petita introducció sobre què significa la fase d'avaluació, quina utilitat té i quin enfocament se li ha de donar.

45' - Treball en grup: omplir la fitxa d'avaluació del projecte.

Sessió 2

En una segona sessió, en plenari, cada grup presentarà les principals conclusions de la seva avaluació, exposant els seus projectes emfatitzant els resultats obtinguts i les estratègies utilitzades per superar els obstacles que s'han trobat pel camí.

45' - Exposició en plenari de cada grup. Per tal de fer-ho més àgil, es proposa que cada grup disposi d'entre 5 i 8 minuts per realitzar la seva exposició, i que després, la resta de d'alumnes facin preguntes o aportacions al respecte.

10' - Anàlisi i resum final respecte els projectes per part de l'educadora, en la que remarcarà les potencialitats de cada projecte, els elements més destacats sobre com han afrontat els reptes plantejats, i com han superat els impediments que s'han trobat en la seva implementació.

MATERIALS

Fitxa de l'activitat 9.25 "*Memòria i avaluació del projecte*"

AVALUACIÓ DE L'ACTIVITAT

Avaluació de la qualitat de les memòries presentades i la capacitat per acceptar crítiques constructives i/o suggeriments a la feina feta.

9.26.- AVALUACIÓ DE L'ASSIGNATURA

OBJECTIUS

- Analitzar l'efecte del seu posicionament personal davant l'experiència viscuda
- Avaluar el procés participatiu de caràcter vivencial
- Fer propostes o recomanacions de millora
- Estimular la vinculació amb els afers públics

DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

Dividirem l'activitat en dos moments:

20' - Complimentar un qüestionari de valoració on apareguin aquells aspectes destacats de tota la feina feta durant l'assignatura, tant a nivell d'adquisició de coneixements com de participació i implicació al llarg del procés:

Escull cinc paraules amb les que poguessis definir aquesta assignatura.

Explica breument el contingut i l'objectiu de l'assignatura.

Explica breument què has après al llarg de l'assignatura.

Valora de l'1 (menys) al 10 (més) la utilitat que ha tingut per tu l'assignatura (posa algun exemple).

Valora de l'1 (menys) al 10 (més) la teva participació en l'assignatura.

Explica breument el procés de funcionament del projecte del teu grup de treball (limitacions, problemes, solucions...).

Explica i valora de l'1 (menys) al 10 (més) quina ha estat la teva implicació en el projecte.

Explica i valora de l'1 (menys) al 10 (més) la participació de la resta dels teus companys i companyes de grup en la realització del projecte.

Com veus el futur del vostre projecte? Té possibilitats de continuar?

Trobes que hi ha hagut algun canvi en la teva relació cap al grup i el treball realitzat des de l'inici de l'assignatura fins ara? Argumenta la teva resposta.

Creus que l'assignatura t'ha servit per alguna cosa? En cas afirmatiu explica en què.

Fes alguna aportació que ens ajudi a millorar l'assignatura.

15' - Projectar en forma de desig i de proposta els seus aprenentatges entorn als processos de participació en la societat o al voltant de les inquietuds que els farien o faran mobilitzar-se cap a una associació o entitat social. D'aquesta manera creem el mapa de participació del grup classe, incorporant aspectes d'interdependència de tal manera que es connecten tots els membres a través

del mapa en xarxa.

10' - Recuperar les valoracions diàries fetes al finalitzar cada sessió per extreure'n una valoració global.

És important preveure que molts dels alumnes no expressin una definició clara i decidida cap al món associatiu o cap a espais de participació ciutadana, però l'activitat ha de servir per reflexionar d'una forma crítica cap a un mateix, sigui quina sigui l'opció triada.

MATERIALS

Fitxa de l'activitat 9.26 *"Qüestionari d'avaluació final"*

AVALUACIÓ DE L'ACTIVITAT

Aquesta activitat és un clar reflex de la dinàmica evolutiva de la pròpia assignatura, de forma que la implicació i compromís en forma de projecció futura suposa la significació de que el procés ha estat un èxit total o un èxit descafeïnat, per tant avaluar aquesta activitat suposa un dels més importants ítems per entendre el procés en la seva dimensió més general, pel que fa al seu impacte en la realitat i en la concepció dels alumnes sobre la participació.

9. RECURSOS DIDÀCTICS

Recursos didàctics

En aquest apartat hi ha recursos que ens poden ajudar a complementar la formació sobre qüestions concretes o temàtiques generals que treballem durant l'assignatura.

L'alumnat, en el seu dossier, hi trobarà un apartat dedicat a les recomanacions, on hi ha alguns d'aquests llibres, revistes, documents, articles, organitzacions i planes web. Aquells que estan en els dos dossiers estan escrits en cursiva, d'aquesta manera ens serà més senzill identificar-los.

REVISTES I LLIBRES

Algunes revistes dedicades i adreçades a la joventut o sobre temes especialitzats d'interès juvenil:

Debat juvenil

Revista d'expressió del Consell Nacional de Joventut de Catalunya, on apareixen els seus posicionaments, les seves activitats i alhora és un reflex de les seves entitats membres i dels temes que els preocupen.

Entrejóvenes

Revista que pretén ser una eina útil i de participació, per potenciar el debat i la reflexió sobre aspectes que afecten més als joves.

Papers de joventut

Revista de referència per els professionals i associacions juvenils. Intercanvi d'informació i experiències respecte les polítiques de joventut i els temes que afecten a la gent jove.

Protagonistes, ja!

Revista dedicada a la infància i a l'adolescència que, des d'una perspectiva global pretén aportar eines per a l'educació, fomentant els valors dels drets humans.

Secundèria

Revista gratuïta adreçada a estudiants d'institut amb continguts molt variats: entrevistes, reportatges, recomanacions... També dóna informació especial sobre els estudis i l'associacionisme juvenil.

Mostrari d'alguns articles o publicacions:

AA.DD. (1998). Encuentros de Intercambio sobre Participación Infantil. Madrid, Consejo de la Juventud de España.

AA.DD. (1999). *Participando que es gerundio. Pautas educativas para trabajar la participación infantil*. Madrid, Consejo de la Juventud de España.

AA.DD. (2001). La participación en las organizaciones: Un desafío para el nuevomilenio. Saragossa, Editorial Egido.

AA.DD. (2002). "La Participació a l'Esplai", a Estris, núm. 127. Barcelona.

AA.DD. (2002). "Joves i valors. Els joves catalans en l'enquesta europea de valors", col·lecció estudis núm.9 de les publicacions de la Secretaria General de Joventut. Barcelona.

- AA.DD. (2003). *Descobrim els nostres drets. Activitats, deures, indicacions per conèixer els drets dels infants*. Barcelona, Generalitat de Catalunya.
- AA.DD. (2004). *El treball educatiu amb adolescents. L'experiència dels centres d'esplais*. Barcelona, Esplais Catalans.
- AA.DD. (2004). *Aprendre a participar*. Fundació Jaume Bofill.
- Alonso, R. (2002). "L'educació com a instrument de canvi social", a *l'Eina*, núm. 29. Barcelona, Escoltes Catalans, p. 16-17.
- Bretones, X. (2001). "La participació significativa dels infants", a *Terçer Segona*, núm. 3. Barcelona, p. 22-27.
- Font, J. (2001). *Participación ciudadana: una panorámica de nuevos mecanismos participativos*. Barcelona, Fundación Rafael Campalans. Barcelona, *Papers de la Fundació*, núm. 128.
- Galceran, M. del M. (2000). *La participació en els centres de temps lliure*. Barcelona, tesi doctoral inèdita, Universitat de Barcelona.
- Galceran, M. del M. (2002). "La participació. Eix transversal en la vida dels centres", a *Estris* núm. 127. Barcelona, p. 6-11.
- Gay, M. i Jiménez, E. (2001). "Els consells locals de joventut: un exercici de participació democràtica", a *l'Eina*, núm. 28. Barcelona, Escoltes Catalans, p. 21.
- Godoy, A. i Franco, P. (2000). *Cultura participativa y asociacionismo juvenil*. Madrid, Consejo de la Juventud de España.
- Hart, R. (1992). *Children's Participation*. London, UNICEF/Earthscan Publication.
- Hart, R. (1993). *La participación de los niños: de la participación simbólica a la participación auténtica*. Colòmbia, Gente Nueva.
- Hart, R. (2001). *La participación de los niños en el desarrollo sostenible*. Barcelona, UNICEF/p.a.u. education.
- Jerez, A. (1999). *Participación juvenil, ciudadanía y democracia participativa*. Madrid, Consejo de la Juventud de España.
- Martín, X. i Puig, J.M. (1996). *Materials d'educació en valors*. Barcelona, fundació Serveis de Cultura Popular.
- Puig, J.M.; Martín, X. i Trilla, J. (coord.) (1998). *Cròniques per a una educació democràtica*. Vic, Eumo Editorial.
- Rogoff, B. (1993). *Aprendices del pensamiento*. Barcelona, Paidós.
- Sánchez, M. (1990). "Participación social i comunitaria", a *Revista de Treball Social*, núm. 117. Barcelona, març 1990.
- Sánchez, M. (1991). *La participación, metodología y práctica*. Madrid, Editorial Popular.
- Serrano, J.; Sempere, D. i Martín, G. (1999). *Joves i Participació a Catalunya*.

Barcelona, Fundació Ferrer i Guàrdia i Generalitat de Catalunya, Departament de Joventut, col·lecció "Estudis", núm. 2.

Trilla, J.; Novella, A. (2001). "Educación y participación social de la infancia", a Revista Iberoamericana de Educación, núm. 26, p. 137-164.

Vallory, E. (ed.) (2002). Educar en la política. Dotze raons per a la participació en la vida pública. Barcelona, Pòrtic.

WEBGRAFIA

Recull de planes web o portals d'organismes, entitats o organitzacions dedicades a la joventut o promotores del treball que realitzen les associacions juvenils. També n'hi ha sobre temes relacionats amb la ciutadania i la participació:

Organismes de l'administració pública

<http://www20.gencat.cat/portal/site/JoveCat>

Portal de la Secretaria de Joventut de la Generalitat de Catalunya. S'hi recull informació d'actualitat adreçada als joves sobre vivenda, treball, educació, economia, salut, cultura, etc.

<http://www.bcn.es/participacio>

Web de participació ciutadana de l'Ajuntament de Barcelona. Hi trobareu informació sobre associacionisme, voluntariat, així com diversa documentació sobre la Carta Municipal de Participació Ciutadana.

<http://www.cat365.net/Inici/ParticipacioCiudadana>

Web de participació ciutadana de l'Administració Oberta de Catalunya. Espai d'expressió lliure on els ciutadans poden comunicar-se amb l'Administració i les associacions de Catalunya.

<http://www.democraciaweb.org>

Parlament en línia. Espai de debat i participació sobre temes que es discuteixen al Parlament de Catalunya.

<http://www.diba.es/flordemaig/oafm/cpc/index.htm>

Web de participació ciutadana de la Diputació de Barcelona. Hi trobareu activitats de formació, recursos, publicacions i diverses activitats per fomentar la participació ciutadana.

<http://www.xtec.cat>

Xarxa telemàtica educativa de Catalunya. Hi ha notícies, recursos i experiències de treball concret que fan referència al món de l'educació escolar.

Associacionisme

<http://www.bcn.es/tjussana>

Espai de l'Ajuntament de Barcelona al servei de les entitats, amb l'objectiu de donar suport a les entitats per a que puguin modernitzar i millorar la seva gestió i funcionament quotidià.

<http://www.casaldejoves.org>

Web de l'Associació de Casals i grups de joves de Catalunya. Aquesta associació promou, fomenta i coordina iniciatives i projectes juvenils basats en l'autogestió i la democràcia participativa dels joves. A la vegada que serveix d'espai comú de reflexió i intercanvi d'experiències i recursos entre els centres, socis i persones implicades en projectes juvenils.

<http://www.cje.org>

Web del Consejo de la Juventud de España. Plataforma d'entitats juvenils, formada pels Consells de Joventut de les diferents Comunitats Autònomes i organitzacions juvenils d'àmbit estatal. Propicia la participació de la joventut en el desenvolupament polític, social, econòmic i cultural de l'Estat espanyol.

<http://www.cnjc.cat>

Web del Consell Nacional de la Joventut de Catalunya. Plataforma independent, crítica, plural i democràtica que aglutina les entitats juvenils de Catalunya.

<http://www.solucionesong.org>

Espai destinat a compartir el coneixement del Tercer sector. Pretén facilitar la feina als professionals de les ONG, promoure la participació i facilitar la formació dins el sector no lucratiu.

<http://www.youthforum.org>

Web adreçada a organitzacions juvenils. Està formada per més de 90 plataformes o consells de joventut de diferents països d'Europa.

<http://www.xarxanet.org>

Xarxa Associativa i de Voluntariat de Catalunya. És un espai per compartir el coneixement i on donar suport a les persones, entitats i institucions que manifesten interès per l'associacionisme. Està obert a persones, entitats, i també a altres agents interessats com empreses, universitats i món de l'ensenyament, etc.

Recursos especialitzats

<http://www.de0a18.net>

Publicació digital derivada de la revista Protagonistes, ja! Especialitzada en el món dels infants i els adolescents.

<http://www.deria.cat>

Espai digital de la revista Secundària, adreçada a estudiants de secundària.

<http://www.edu365.cat>

Portal dedicat a l'ensenyament; està ple de recursos, experiències i enllaços al voltant de temàtiques educatives.

<http://www.edualter.org>

Xarxa de recursos sobre educació per la pau, el desenvolupament i la interculturalitat.

<http://www.educalia.educared.net>

Programa educatiu interactiu de la fundació "La Caixa" basat en aspectes d'educació i un recull d'experiències.

<http://www.educacionenvalores.org>

Web plena de recursos educatius referents al treball de l'educació en valors.
<http://www.engrup.org>

És la comunitat virtual dels caps, monitors/es, educadors/es, animadors/es que treballen en l'àmbit de l'educació en el lleure. Hi trobareu un espai per compartir les vostres experiències, intercanviar opinions i debatre temes mitjançant fòrums, debats, xats, etc. També hi trobareu un banc de recursos i una secció d'actualitat amb tota mena de novetats relacionades amb l'educació en el lleure.

<http://www.fbofill.cat>

Web de la fundació Jaume Bofill; s'ocupa de promoure iniciatives que faciliten el coneixement de la nostra societat i impulsen actuacions que contribueixen a la seva millora.

<http://www.pangea.org>

Web pensada per a les persones i organitzacions que treballen per a la justícia i el canvi social.

<http://www.senderi.org>

Butlletí electrònic d'educació en valors. Xarxa d'intercanvi i de reflexió conjunta, d'intercanvi d'experiències i de recursos al voltant de l'educació.

MATERIALS DIDÀCTICS

Alguns materials didàctics o experiències concretes sobre la temàtica tractada:

AA.DD. (2002). Projecte educatiu d'Esplac: mètode pedagògic i model de centre. Barcelona, Esplais Catalans.

AA.DD. (2002). A mida. Materials d'educació en valors per a fer de tutor/a a l'ESO. GREM de la Universitat de Barcelona i Fundació Jaume Bofill.

Frías, G. i Estellés, P. (2002). Juguemos a ser una asociación. Unidad didáctica de educación para la participación.

Martínez, LL. i Salas, C. (1998). Drets humans i ciutadania. Unitat didàctica. Barcelona, serveis d'Ordenació curricular.

Pagès, J. i Santisteban, A. (1994). Democràcia i participació. Barcelona, Eumo Editorial, col·lecció "Senderi", núm. 12.

Sánchez, J. (1997). Participació política. Barcelona, Eumo Editorial, col·lecció "Senderi".

Taula de joves del districte de St. Andreu de Barcelona. 1, 2, 3 Participa; programa de sensibilització a la participació.

Pindado, F. (2002). *Sense projecte no hi ha futur. Com fer el projecte d'una associació.* Barcelona: Diputació de Barcelona.

Mille, J.M. (2002). *Manual basic d'elaboració i avaluació de projectes.* Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

AA.DD. (2010). *Manual Associatiu sobre la constitució i posada en marxa d'una associació.* Barcelona: Torre Jussana